

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Monika Kadaňková

Komentovaný překlad: Men's Experience of Birth (Kapitola 6), str.161-177 a 205-210 (Reed, Richard K. Birthing Fathers: The Transformation of Men in American Rites of Birth. Rutgers University Press, New Brunswick, USA 2005. Elektronická verze z <http://www.nkp.cz/>)

Commented translation: Men's Experience of Birth (Kapitola 6), str.161-177 a 205-210 (Reed, Richard K. Birthing Fathers: The Transformation of Men in American Rites of Birth. Rutgers University Press, New Brunswick, USA 2005. Electronic version at <http://www.nkp.cz/>)

Praha, 2013

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Šťastná

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Zuzaně Šťastné, za všechnu její energii a čas a za neocenitelné připomínky a osobní postřehy. Dále bych ráda poděkovala konzultantům mé práce, PhDr. Evě Kalivodové, Ph.D., Robertu Russellovi M.A., PhDr. Petru Janečkovi Ph.D., Mgr. Olze Nešporové, Ph.D., Bc. Tereze Staňkové a Bc. Dagmar Karbulkové za odborný vhled do problematiky. Mé díky také patří Matúši Haluškovi a dalším mužům za jejich pohled na mužskou stránku věci, stejně jako celé mé rodině a mému příteli, Ondřeji Staňkovi, za podporu a důvěru.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. 5. 2013

podpis

ABSTRAKT

Základem této práce je překlad dvou částí 6. kapitoly z knihy „Birthing Fathers: The Transformation of Men in American Rites of Birth“ od Richarda K. Reeda z angličtiny do češtiny. Překlad je následován translatologickou analýzou, která má čtyři části. V první z nich se zabývá především překladatelskou analýzou originálu, konkrétně podle modelu Christiane Nordové, dále je uvedena typologie překladatelských problémů a jejich řešení, následuje typologie překladatelských posunů a celá práce je zakončena popisem použité překladatelské metody. Text překladu se týká situace otců u porodu a je založen na antropologickém výzkumu.

Klíčová slova: překlad, translatologická analýza, překladatelský problém, překladatelský posun, metoda překladu, těhotenství, porod, situace mužů u porodu

ABSTRACT

This thesis consists of two parts: the first one is a Czech translation of two parts of the 6th chapter from the book „Birthing Fathers: The transformation of Men in American Rites of Birth“ by Richard K. Reed, the second one is an analysis of the translation. The analysis begins with an outline of the intratextual and extratextual factors of the original text (according to Christiane Nord), it is followed by an overview of the most salient issues, which emerged during the process, and their solutions, then the analysis deals with the translation shifts and ends with the description of the chosen translation method. The text itself tackles the issue of men in the process of birth and is based on an anthropological research.

Key words: translation, translational analysis, translation problem, translation shift, translation method, pregnancy, birth, birthing men

OBSAH

Vysvětlivky	6
1. Úvod	7
2. Vlastní překlad	8
3. Překladatelská analýza originálu	32
3.1. Vnětextové faktory	32
3.1.2. Autor, motiv	32
3.1.3. Médium, místo, čas	34
3.1.4. Adresát	34
3.1.5. Funkce, intence	35
3.2. Vnitrotextové faktory	36
3.2.1. Téma, obsah	36
3.2.2. Výstavba textu	36
3.2.3. Presupozice	36
3.2.4. Syntax	38
3.2.5. Lexikum	39
3.2.6. Neverbální prvky	39
3.2.7. Suprasegmentální znaky	39
4. Typologie překladatelských problémů a jejich řešení	41
4.1. Lexikální rovina	41
4.1.1. Obecné pojmy	41
4.1.2. Odborné výrazy	43
4.1.3. Převod přímé řeči	45
4.1.4. Expresivní výrazy	45
4.2. Syntax	46
4.3. Kulturní neekvivalence	49
4.3.1. Kompenzace znalostí	51
4.4. Chyby a nejasnosti v překladu	52
4.5. Důsledky umělé výstavby textu	53
5. Typologie posunů	54
5.1. Výrazové zeslabování	55
5.2. Významová a výrazová ztráta	56
5.3. Intenzifikace	57
5.4. Intelektualizace	58
5.6. AČV	60
5.7. Grafika	60
6. Překladatelská metoda	62
7. Závěr	63
Seznam použité literatury	64
Příloha: Text originálu	65

VYSVĚTLIVKY:

M-W: Merriam-Webster Online, dostupný z <http://merriam-webster>

FD: the Free Dictionary, dostupný online z <http://thefreedictionary>

CD: Cambridge Dictionaries Online, verze „American English“, dostupný online z: <http://dictionary.cambridge.org/>

SSJČ: Slovník spisovného jazyka českého, dostupný z <http://ssjc>

H-H: Hais K., Hodek B. Velký anglicko-český slovník I.-IV. Československá akademie věd. Praha, 1991.

Popovič 1975: Popovič A. Teória umeleckého prekladu. Tatran. Bratislava, 1975.

Levý 1998: Levý J. Umění překlada. Ivo Železný. Praha, 1998.

VT: výchozí text (strany 161 – 177)

CT: cílový text (strany 9 – 31)

1. ÚVOD

Cílem této práce bylo přeložit vybrané úseky z kapitoly „Men’s Experience of Birth“ z knihy „Birthing Fathers: The Transformation of Men in American Rites of Birth“ od Richarda K. Reeda, která vyšla v roce 2005 v nakladatelství Rutgers University Press. Úseky byly vybrány pro tematickou soudržnost a především pro vysokou informativní hodnotu. Ta spočívá v popisu autentických reakcí mužů na situace související s početím dítěte, potratem a samotným porodem. Překlad následuje translatologická analýza a zhodnocení nejdůležitějších aspektů překladu a problémů, které se při něm vyskytly, práce je zakončena popisem použité překladatelské metody.

Knihla byla napsána na základě výzkumu založeného na rozhovorech s americkými muži, kteří měli zkušenosti s celou škálou událostí od nechtěného početí přes spontánní potrat, císařský řez až ke zdárnému završení těhotenství - porodu. Autorovy závěry a teze jsou završením několikaletého antropologického terénního výzkumu. Překlad této knihy by mohl pomoci zaplnit díru na trhu v oblasti knih s porodní tematikou – knih o tom, jak prožívají porod matky je mnoho, u otců je situace horší.

Tento text jsem si vybrala především proto, že se již cca dva roky zabývám porodní tematikou a současnou situací porodnictví v České republice. Aktivně se zajímám o nové trendy a pohybuji se v aktuálním diskurzu. Práce pro mě tedy byla poměrně nenáročná z hlediska terminologie nebo pochopení celkové situace, překladatelský proces byl pro mě zajímavý a výsledný text považuji za potenciálně přínosný pro českého čtenáře.

2. VLASTNÍ PŘEKLAD

Jak muži prožívají porod

Cítil jsem se skoro jako bych rodil taky, ale tak nějak jinak. Byl jsem orvanej a utahanej, ale mám pocit, že jsem jí pomohl a že jsem byl součástí toho všeho.

Martin

Mark přemohl časně ranní ospalost, aby mohl zareagovat na naléhavý hlas. Teplé flanelové povlečení se proti němu spiklo. Slova mu v mysli vytvářela obrazy ještě dřív, než si uvědomil jejich skutečný význam. „Marku, vzbud’ se,“ otevřel oči a zíral na strop. Hlas se ozval znovu: „Vzbud’ se, myslím, že rodím!“

Maryin hlas se chvěl strachem, že by se Mark mohl znovu schoulit pod deku. Jeho mysl už ale běžela na plné obrátky. Ona rodí! Dítě už bude za chvíli na světě! Rozhodně už nemohl znovu usnout, ale nemohl se ani hnout. Celý ztuhl. Jedna otázka střídala druhou: Jak to ví? Je to intuice nebo má kontrakce? Co je v plánu? Co má dělat? Konečně se jako v transu posadil, vyšoupl nohy z postele a svoje tělo do akce.

Narození dítěte je dramatickým zakončením obvykle zdánlivě dlouhého a pomalu plynoucího těhotenství. Devět měsíců páry přemýšlí o změnách, které s sebou narození dítěte přinese. Leží v knihách, možná i zkusí pár pohybů, zařizují pokojíček a vybírají jména. Na porod se ale připravit nemůžou; ten šok, který provází počátek strastiplné a nepředvídatelné cesty, na které se nelze zastavit a které není možné se vyhnout, ten zůstane navždy obestřen tajemstvím. Když Markovy nohy dopadly na tvrdou dřevěnou podlahu, cítil se jako stoicky klidný Buddha a zároveň jako naprosto zmatená Alenka, která se právě propadla králičí norou do kraje divů.

Revoluce v rození dětí otevřela mužům dveře porodních sálů a umožnila jim zúčastnit se všech fází porodu. Páry v očekávání si představovaly nový, snazší porod, představovaly si, že účast mužů na jedné z nejdůležitějších rodinných událostí pro ni položí nový základ. O třicet let později nastává vhodný čas, abychom se za touto revolucí ohlédli a zhodnotili význam změn, které mužům přinesla. Čím více otců projde dveřmi porodního sálu a čím více jich vypráví svůj příběh, tím více se potvrzuje, že otcové prožívají porod diametrálně jinak než matky. Každý otec vypráví jiný příběh. Každý porod se stává dramatem sám o sobě, s jedinečnou zápletkou, protagonisty, neočekávanými událostmi a velkolepým zakončením.

Přes tyto rozdílly se v rozhovorech, ve kterých jsem se mužů vyptával na jejich zážitky při porodu, objevilo několik věcí, které byly společné a které si zaslouží zmínku. Narození dítěte je jedním z nejhlubších zážitků v životech otců, téměř pro všechny bez rozdílu hluboce emocionálním. Otcové zažívají rozrušení, strach, naděje a obavy, mnohdy nesrovnatelné se zážitky v jiných oblastech života. Příprava na porod pro ně neznamena, že jim proces zrození zevšední, spíše jim pomůže uvědomit si, jaký je to zázrak, a následně vše prožít o to intenzivněji. Phil, podnikatel lehce po třicítce, vzpomínal na narození syna Aarona: „Bylo to neuvěřitelné. Chytil jsem ho a zvedl, a první, co udělal, bylo, že otevřel oči a podíval se přímo na mě.“ Reakce dalších mužů byly podobně silné. David, právník, ztratil řeč: „Bylo to prostě skvělé. Tekly mi slzy. Bylo to takovej zážitek. [Byl jsem] hrozně rozrušenej a rád a prostě ohromenej.“ Bez ohledu na osobnost nebo povolání je většina otců silou zážitku a příchodem dítěte ohromená.

U porodu nejsou muži pouze v roli obecnstva, jsou také herci, a většina z nich má ze svého výkonu dobrý pocit. Muži často zmiňovali, že se cítili být pro celý proces nepostradatelní a že jsou po tomto zážitku svým ženám blíže. Mark, vysoký muž, pracovník v IT, mi řekl: „Pokaždý, když o mně žena mluví někde před lidmi, o mně, o porodu a tak, říká, jak dobrou práci jsem odvedl a jak jsem jí pomáhal s tím a s tím a s tím.“ Nejedna žena přerušila moje rozhovory s otcí, aby řekla: „Bez něj bych to rozhodně nezvládla!“

Během našich rozhovorů ale vyplynul na povrch ještě jeden motiv. Značná část mužů měla jisté pochyby a svěřovali se s problémy, které narození jejich dětí provázely. Hovořili o radosti z toho, že mohli být svým ženám nablízku, a o síle okamžiku, ve kterém poprvé drželi svoje děti, zmiňovali ale také komplikace. Velká část z nich zjistila, že koučink ženy nefunguje tak, jak je učili v předporodních kurzech; někteří se cítili provinile, protože nedokázali svým partnerkám ulevit od bolesti, a pro jiné muže bylo problémem, když je partnerka či zdravotní sestry odstrčily nebo když je doktoři ignorovali. Objevilo se téměř tolik různých negativ, kolik bylo mužů. Někteří se úplně neztotožnili s celým procesem, jiní něčeho litovali, další měli pocit, že neudělali dost nebo že to, co udělali, bylo špatně, anebo zkrátka jen, že porod mohl být jiný a lepší. Jasně definovatelné problémy se často ukázaly jako méně důležité než onen neuchopitelný pocit, že muž neudělal všechno správně. Když jeden otec ze Seattlu vzpomínal na porod, který zažil v sedmdesátých letech, řekl mi: „Tak nějak jsem cítil, že to jde mimo mě... Myslím, že u porodu nějaká část

vás chce být oporou a chce být připravená převzít zodpovědnost a řídit to, až to bude potřeba, ale je to tak nějak těžký přijít na to kdy. Protože to není vaše tělo, nejste doktor, nejste ani porodní asistentka ani sestra.“

Proč jsou tedy muži rádi, že u toho byli a že mohli pomoci, ale přitom mají stále špatný pocit z toho, co dělali v průběhu porodu a při narození dětí? Když se na porod podíváme jako na rituální proces, uvidíme, že při jedné z nejzávažnějších událostí v lidském životě, jsou otcové chyceni v tzv. dvojné vazbě (double bind). Na jednu stranu se po nich chce, aby se starali o potřeby své partnerky, aby ji řídili nebo koučovali a chránili. Pracují na tom, aby se tolik nebála a neměla bolesti, a snaží se jí být věrným druhem a partnerem za každých okolností. Zkrátka když žena rodí, muž se ze všech sil snaží zachovat s ní hluboký a blízký kontakt.

Na druhou stranu se od mužů očekává, že budou členy porodnického týmu. Musí tedy plnit očekávání sester a doktorů a spolupracovat s nimi na narození zdravého miminka. Otcové jsou zodpovědní za to, že žena projde porodem a narozením dítěte po té správné, lékařsky definované a zdravotnickými institucemi všeobecně propagované, cestě. A i ve chvílích, kdy se muž snaží empaticky se na svou partnerku naladit, se očekává, že bude vycházet vstříc potřebám sester a příkazům lékařů.

Tuto rozporuplnost můžeme pochopit pouze v kontextu naší kultury a jejího chápání porodu a muže u porodu. Americká porodnická tradice rozlišuje biologické, společenské a psychologické aspekty života. Když posuzujeme základní biologické předpoklady revoluce v rození dětí, ukazuje se, že otcům byly přiděleny úkoly spojené se zajištěním biologického procesu, společenský a psychologický rozměr celého procesu byl ale opomenut. Od otců se očekává, že rodiče uleví od bolesti masáží a dechovými cvičeními nebo že ji budou pomoci klíčovými slovy provádět konkrétními fázemi porodu a pomáhat jí tak dělat to, co chtějí zdravotníci. Jsou tu od toho, aby zajistili fyzické potřeby matky za pomoci ledové tříště a termoforu. A hlavně se od otců v roli koučů očekává, že pro svoje partnerky dokážou zaručit onen předurčený a standardizovaný průběh porodu. Tato obrovská zodpovědnost vyžaduje, aby otec ignoroval mnohovrstevnatý vztah se svou partnerkou a své vlastní prožívání.

Nyní budeme na několika příbězích sledovat, čím otec prochází od okamžiku početí až do narození dítěte. Z vyprávění zpovídaných otců zjistíme, jak reagovali na role, které jim

byly přiděleny ve scénáři porodu. Budou mluvit o entuziasmu a nadšení z porodu, sdílet úžas nad těhotenstvím, vyprávět o vzrušujících okamžicích při porodu a o tom, jak jsou rádi, že tuto radost mohli sdílet se svými partnerkami. Jak ale vyplývá z následující diskuze, soustředění se na porod jako na biologickou záležitost často prohlubovalo konflikt, který muži cítili, když svým partnerkám pomáhali při porodu. Povinnosti otce se často dostávají do rozporu s vlastním prožíváním porodu a požadavky, které jsou na něj kladeny ze strany nemocnice, často trvale naruší důvěru mezi ním, matkou a dítětem.

Herci

I přes to, že veřejný obdiv a uznání sklízí obvykle matky a lékaři, chtěl bych, aby nyní byli v hlavní roli otcové. Zápletka zůstává stejná, ale ve scénáři je kladen důraz na něco jiného – otcové se na odvěký příběh zrození zaměří ze své vlastní perspektivy. Budou popisovat celé drama od prvního kroku, přes všechny přešlapy a dobytí dílčích vrcholů, až ke zdárnému dosažení cíle. Uslyšíme o tom, jak doprovázeli svoje partnerky na cestě od nejistých začátků až k posledním hodinám před prvním shledáním s miminkem, přičemž si prošli jak šťastnými momenty, tak nástrahami. A byť budu čerpat z výpovědí mnoha mužů, zaměřím se hlavně na pět z nich: Marka, Kevina, Nicolase, Edwarda a Martina, na nichž je možné ilustrovat různé druhy mužských zkušeností. Každý příběh je jedinečný, někteří muži se svými partnerkami prožili potraty, jiní těžké porody. A ačkoli se jednotlivé porody od sebe v detailech liší, všechny příběhy mají něco společného. Všichni tito muži prožívali někdy s radostí a někdy negativně tytéž emoce a události, jakými si prošla většina otců asistujících u porodu.

Mark

Když jsem se poprvé setkal s Markem a Mary, čekali svoje první dítě. Jemu bylo čerstvých třiatřicet, jeho ženě třicet. Byli manželé už čtyři roky a dítě si naplánovali tak, aby přesně zapadlo do jejich profesních životů. Když se vzali, Mark přestal pracovat jako šéfkuchař a začal podnikat v realitách. Koupili si dům s výhledem na golfové hřiště a obchodovali s nemovitostmi v té samé lokalitě. Poprvé jsem si jich všiml v předporodním kurzu. Přišli pozdě, ruce plné polštářů, letáček a mobilů. Mark si dle svých vlastních slov užíval svoje kuchařské umění „trochu moc a trochu moc dlouho“. Jeho korpulentnost byla ale více než dobře vyvážena jeho životní energií, a tak se do předporodního kurzu pustil se vší vervou. Mark dokázal být velice citlivý k pocitům a emocím, které Mary prožívala v souvislosti

s těhotenstvím a porodem. Ani na kurzu neměl potíže svěřovat se se svými obavami a nadějemi. Často nám na hodiny nosil občerstvení a jeho kuchařské umění všichni oceňovali. Mark mezi ostatními vynikal především tím, jak moc hovořil o zázraku zrození.

Kevin

Kevin byl menší, podsaditý, s bujnou kšticí rovných blond vlasů a pronikavými modrými očima. Poznal jsem jeho a Lauru, když čekali svoje druhé dítě. Pracoval ve stavebnictví, jeho žena mu dělala asistentku. Kevin byl tichý a bylo potřeba ho trochu rozpovídat, nicméně když už mluvit začal, vyprávěl nám velice silný příběh. Hodně mluvil o porodu prvního dítěte. Pro oba to bylo velice bolestné, všechno začalo silnými křížovými bolestmi a skončilo akutním císařským řezem. Oba utrpěli těžké trauma a krátce na to se rozešli. Když tehdy čekali druhé dítě, byla už krize za nimi, a vypadali docela spokojeně. Ke druhému porodu se ale pochopitelně stavěli s obezřetností. Kevinovy obavy byly patrné především ze způsobu, jakým se staral o svou ženu. Když seděli ve třídě na kurzu, vytvářel pro ni svými pažemi a tělem bezpečný prostor, a když mluvila, byla z jeho pohledu patrná všechna pozornost, kterou jí věnuje. Kevin a Laura se především snažili předejít dalšímu císařskému řezu (a tentokrát byli obdarováni lehčím porodem přirozenou cestou).

Nicolas

Nicolas byl statný Hispánc s knírkem, který jeho chlapeckému obličejí přidával na mužnosti. Ve svých dvaceti osmi měl se svou ženou, která byla v domácnosti, tři děti. Vždy ho bylo všude plno, každému hned na uvítanou vřele podal ruku a stejně energicky přistupoval i k podrobnému vyprávění svého příběhu. Typem osobnosti se přesně hodil pro svoji práci vedoucího oddělení pro komunikaci se zákazníky v malé PR kanceláři. Velice rád hovořil o svých zážitcích z porodů (probrat první nám trvalo tři sezení) a stejnou energii, která se projevovala při našich rozhovorech, věnoval Nicolas i samotnému procesu. Porod byl pro něj společenskou událostí, ze které si nejvíce pamatoval, co se odehrálo mezi ním a jeho ženou, a vztahy navázané se zdravotními sestrami, doktory a novorozencem. Užil si svoji roli v celém procesu a ze všech sil se snažil neudělat chybu.

Edward

Edward byl pětaticátník a z jeho menšího svalnatého těla a snědé pleti se dal uhádnout řecký původ. Pracoval jako sociální pracovník v jižním Texasu a přivydělával si výukou na

místní střední škole. Jeho žena, právnička a nevyléčitelná workoholička, zůstala v práci až do chvíle, kdy jí začaly kontrakce. A protože Edward rozhodnutí stát se otcem odkládal až na dobu, kdy bude mít zajištěnou kariéru, těšil se, až tohle velkolepé dobrodružství začne. Když mluvil o narození svého prvního dítěte, bylo vidět, že si ohromně užil svoje zapojení v celém procesu a cítil hluboké spojení se svým chlapečkem. Edward v sobě ale měl i značně smíšené pocity. Stejně jako u Roba to u Edwarda vypadalo, že porod oba manžele odcizil, spíše než aby je sblížil. Když bylo po všem, Edward měl stále pocit, že celému procesu něco chybělo, jako by byli nějakým způsobem podvedeni.

Martin

Martin byl vysoký, asi třicetiletý blondák. Měl rád naše rozhovory a jeho hlas nabýval na hlasitosti či se náhle ztišoval do důvěrného šepotu. Stejně jako jeho tělo, i jeho hlas byl neustále v pohybu. Nestyděl se za svůj smích. Živil se jako počítačový odborník a do manželského života si z práce přinášel především proaktivní přístup. Seznámila nás jeho žena, která mluvila o sebedůvěře a laskavosti, které projevoval jako kouč při porodu. Osobnost svého muže znala za ta léta velice dobře a nacházela v něm tak oporu. Martin mi jako jediný vyprávěl o mužském pohledu na potrat. Jejich první těhotenství skončilo časně. Z jeho zkušenosti vyplynulo, že takováto událost může být pro muže zároveň silná i naprosto neuchopitelná. Naštěstí všechno dopadlo dobře a Martin a jeho žena jsou nyní rodiči okaté holčičky.

Drama

Příběh otce začíná ještě před odjezdem do nemocnice. Na začátku této kapitoly jsme byli svědky scény, ve které Mark slyší hlas své ženy při prvních kontrakcích, z našeho předchozího zkoumání rituálu kuvade je ale jasné, že muži začínají celou událost prožívat dlouho před začátkem kontrakcí, dokonce i dlouho před samotným početím. S jednotlivými muži jsme mluvili o jejich zkušenostech od první chvíle, kdy se z pouhé představy těhotenství stala realita. Rob vzpomínal: „Nezačal jsem se připravovat v nějakou konkrétní chvíli. Prostě když jsem se rozhodl vzít si Beverly, představoval jsem si tohle dítě nebo spíš prostě dítě.“ Pokud muži směřují k porodu takto reflektovaně a po pečlivě zvolené cestě, prožívají celý proces jako jednu komplexní událost. Vše se rozvíjí, zatímco páry plánují a o všem spolu hovoří; když se snaží otěhotnět a někdy se jim to nedaří, přicházejí komplikace. Po početí a při potratu se celá zkušenost prohlubuje až do doby, než

se dítě podaří donosit a narodí se. Na druhou stranu ale tento proces nemusí vždy probíhat tak uvědoměle a řízeně; někteří muži mají na přípravu méně času. Abychom si připravili scénu, začneme momentem, který vzbuzuje jak obavy, tak očekávání, momentem, kdy se pár rozhodne mít dítě.

Příprava scény

I přesto, že někdy páry i celý život promýšlí, představují si a nakonec plánují pořízení dítěte, onen moment, kdy se skutečně rozhodnou, je často provázen množstvím protichůdných pocitů. Skutečnost, že do vztahu má přijít nový člen anebo do rodiny další dítě, klade na rodiče vysoké nároky a přináší s sebou další životní náklady, takže páry často pečlivě zvažují, zda si mohou založení nebo rozšíření rodiny dovolit. A i přesto, že mnohé mladé páry po dítěti touží, pro většinu z nich je problém vyhradit si na tak dlouhodobý projekt dostatek času a peněz.

Obvykle se konečné rozhodnutí mít dítě připisuje na vrub touze ženy. Myslíme si, že muži se do toho tolik nehrnou. V populární kultuře a současném folklóru se objevují následující obrazy: žena, která každé ráno splachuje antikoncepční pilulky do záchodu, nebo muž, který si tajně nechá udělat vasektomii, čímž oba potají berou toto rozhodnutí plně do svých rukou. Většina mužů, s kterými jsem mluvil, si ale ve skutečnosti už někdy v životě představovala, že budou mít dítě. Nejde ani tolik o touhu, která by se dala zredukovat na jednu pohnutku nebo proměnnou, jedná se spíše o jakési neurčité osobní srozumění s touto představou, které prostupuje životy mužů. Sociolog William Marsiglio nazývá tento jev u mužů „vědomím pokračování rodu“, což jsou názory, postřehy, pocity a vjemy mužů o nich samotných v procesu reprodukce. A ačkoli stejně jako ženy i muži chtějí mít děti, liší se jejich názor na správné načasování. Mnoho mužů by raději mělo své první dítě později než jejich partnerky. Muži také ve větším rozsahu než jejich partnerky vnímají tlak finanční zodpovědnosti jako kritický aspekt otcovství a snaží se početí odkládat až na dobu, kdy budou schopni dítě zaopatřit jak emocionálně, tak finančně (Marsiglio 1998, 24). Jak řekl při diskuzi s ostatními muži z předporodního kurzu Kevin, stavař: „Laura už chtěla, ale já jsem si chtěl být jistý, že moje podnikání je dost stabilní na to, abysme do toho mohli jít.“

Nicméně ve chvíli, kdy už muži rodinu založí, chtějí udělat další krok a mít další děti dříve než ženy. U mužů ovlivňuje rozhodnutí, zdali si pořídít první dítě, mnohem více pocit, že

musí rodinu finančně zajistit. Ale ve společnosti, kde na bedrech matek leží větší podíl péče o děti a kde jsou to většinou matky, kdo musí na úkor dětí obětovat svůj profesní život, není překvapením, že když už muži jednou založí rodinu, chtějí mít druhé dítě dříve než ženy. Jeden otec, doktor, mi napsal, aby mi oznámil početí třetího dítěte za čtyři roky, a podal to takto: „S prvními dvěma dětmi je to tak báječné, že jsme se rozhodli mít ještě třetí!“ Jiný otec, který se založením rodiny čekal až několik let po čtyřicítce, vzpomínal: „Žena nechtěla o dalším těhotenství ani slyšet, dokud jsem jí neslíbil, že budu na noční krmení vstávat já.“

Při rozhodování rodiče, zdali se pokusit počít dítě, dnes, vzhledem ke stále rozšířenější možnosti podstoupit genetické testy, nehrají roli jen otázky životní zralosti a stability, ale také biologie. Stejně jako matky, mohou být i otcové testováni na přítomnost dědičných chorob, například Huntingtonovy choroby, cystické fibrózy, Tay-Sachsovy choroby, hemofilie typu A, a dokonce i pravděpodobnosti vzniku rakoviny. Pokroky biomedicíny, která mapuje genetický materiál jednotlivce, se stávají novým měřítkem způsobilosti pro rodičovství.

Otcové, se kterými jsem dělal rozhovory, se ale obecně vzato o testy na dědičné choroby nebo jejich genetické předpoklady nijak nezajímali. Nicméně testy, které zjišťují genetickou výbavu člověka, jsou stále častější a naše společnost stále více a více upřednostňuje jedince, kteří zapadají do všeobecně uznávaných biologických standardů. To nejspíše povede k tomu, že již zítra bude na muže vyvíjen nátlak, aby před tím, než se rozhodnou, zdali mít děti, podstoupili genetické testy (čímž bude nastolena biologicky determinovaná definice otce). S příchodem jednadvacátého století se přesouváme od hledání „geneticky dokonalého miminka“ k hledání „geneticky dokonalého rodiče“.

Předehra

V minulosti probíhalo početí dítěte zdánlivě bez lékařských zásahů. Před nechtěným početím jsme se chránili pesary a kondomy, když jsme se ale chránit nechtěli, bylo vše ponecháno osudu. Dnes to vypadá, že při početí více záleží na technických pokynech lékařů a návodech v knihách. Naše stále hektičtější životy vyžadují přesné naplánování založení rodiny. Už nemáme „plodné roky“. Snažíme se předurčit měsíc a týden, kdy chceme přivést dítě na svět. Poté, co se partneři dlouhá léta snaží neotěhotnět a čekají, až přijde ta „správná“ doba, mají najednou pocit, že přírodní pochody lze ovlivnit. Myslíme

si, že stejně jako jsme se před otěhotněním záměrně chránili, můžeme si ho teď přesně naplánovat. Příprava na početí se stává biologicky podmíněnou skutečností a zdravotním stavem, nikoli stavem emocionálním či duchovním.

Pokud se navíc partnerům nepodaří dosáhnout spojení spermií a vajíčka v prvních několika měsících snažení, jejich touha kontrolovat početí ještě vzroste. Načasování pohlavního styku se spíše než romantikou a touhou začne řídit ovulačními tabulkami, teploměry a správnou vazností poševního hlenu. Dlouho po tom, co byla jeho dcera už na světě, Edward vzpomínal: „Nejdřív mě žena týdny odmítala, aby se mi zlepšil spermioqram, a pak mi najednou zavolala, když jsem byl v práci nebo na nákupu, abych všeho nechal a pospíchal domů.“ Po několika mechanických pohlavních stycích si otec může často připadat jako použitý pavoučí sameček, zatímco jeho partnerka se stáhne do sebe, aby očekávala první známky početí.

Když se páru nepodaří otěhotnět během prvních šesti měsíců až jednoho roku snažení, přichází řada dalších medicínských otázek. V minulosti se lékaři soustředili především na plodnost ženy. Panovalo všeobecné přesvědčení, že mužské ego je na pozornost příliš citlivé. Někteří lékaři dokonce soudili, že u mužů s nízkým počtem spermií či malou pohyblivostí by mohla pozornost věnovaná tomuto problému jejich stav ještě zhoršit (Marshová a Ronnerová 1996).

Neplodnost ale není pouze osobním problémem, stává se i problémem společenským. V americké společnosti je schopnost oplodnit partnerku téměř jediným předpokladem pro otcovství, dokonce důležitějším než schopnost zaopatřit dítě finančně. Pokud je příčina neplodnosti zjištěna u muže, začne naše kultura útočit na jeho mužnost a mužství. Jak vzpomíná jeden z otců: „S Rachel jsme zjistili, že založit rodinu není tak jednoduché. Několik měsíců nemohla otěhotnět. Začala si dělat starosti a já cítil, že je má mužnost ohrožena. Koneckonců, z biologického hlediska je plození dětí primární mužskou funkcí, a kdybych nedokázal zplodit potomka, necítil bych se jako muž. ... Když se mi do rukou náhodou dostal článek o snižujících se počtech spermií u amerických mužů, přeběhl mi po zádech mráz.“ (Bellová 1992, 162).

Když musí páry využít některé z komplikovaných medicínských postupů, aby mohla žena otěhotnět, hledají při rozhodování o nejvhodnější variantě pomoc u svých přátel a příbuzných. Jak se z problému stává veřejná záležitost, je muž nucen přijmout před světem

roli toho, kdo není schopen splnit tuto mužskou povinnost. Tam, kde ženy čerpají podporu od ostatních žen, muži se často stahují do izolace, čímž se připravují o možnost, jak překonat svoje pocity neschopnosti. I v případech, kdy muži zjistí, že ani jejich spermioqram ani pohyblivost spermií nejsou příčinou neplodnosti, jsou chyceni mezi dvěma pocity: musí se starat o svou partnerku a zároveň se bojí, že se jí nikdy nepodaří otěhotnět. Edward, který je již otcem dvou zdravých dětí, vzpomíná na první neúspěšné těhotenství: „Opravdu jsem se snažil pomoci jí ustát mimoděložní těhotenství, operaci a zotavování se, dělal jsem pro to všechno a tak a pak jsem udělal tu chybu, že jsem očima přelétl článek v časopise o tom, jaké jsou šance na další těhotenství po mimoděložním. Bylo mi zle ještě týden.“ Edward všechno překonal, aniž by o svém strachu kdy mluvil.

Jednou z výhod medicínského pojmání početí je zvyšující se přesnost, s jakou můžeme technicky určit plodnost muže. Dnes zjišťujeme, že zhruba v polovině případů, kdy mají páry problémy s otěhotněním, je problém na straně muže, a tato skutečnost může být vysvětlena, aniž bychom museli pochybovat o mužnosti mužů. Tradičně mužské činnosti, jako je pití alkoholu nebo kouření, mohou mít za následek snížení plodnosti: ovlivní buď hladiny hormonů nebo kvalitu spermatu. Počet spermií mohou snižovat dokonce i některé přípravky na předpis, například léky na žaludeční vředy nebo antibiotikum erythromycin.

Byť se dnešní muži z lékařské analýzy plodnosti nehrouťí, testy, čísla a technici v bílých pláštích nenávratně mění jejich myšlení. Máloco ovlivní mužovo uvažování o vlastním spermatu více než biologické hodnocení počtů, pohyblivosti a hustoty.

Muži jsou ovšem víc než pouhá ega; neplodnost nutí muže, kteří touží po dítěti, postavit se čelem k dalším nepříjemným záležitostem. Konkrétně se musí vyrovnat buď se strachem, že děti mít nebudou, nebo přímo s takovou životní realitou. Musí se postavit tváří v tvář možnosti, že nikdy nebudou držet v náruči svoje dítě, že mu nikdy nehodí míč. Nedávný výzkum dokonce přichází s myšlenkou, že ve skutečnosti není tou největší psychologickou zátěží rána, kterou neplodnost zasadí narcismu muže, ale je jí nenaplnění nadějí, které otec vkládal do vytouženého syna nebo dcery. Muži se musí dítěte, do kterého všechny tyto nenaplněné touhy vkládali, vzdát.

Opona se otevírá

Po tisíciletí byla prvním signálem početí intuice matky. Jeden z otců, Jason, vzpomínal: „Zdalo se jí o plachetnicích, které propluly cílovou rovinou. Když se probudila, byla si jistá, že je těhotná, ale i tak počkala několik týdnů, než si udělala test a o všem mi řekla. Myslím, že bylo dobře, že měla čas o všem přemýšlet sama, ještě před tím, než jsem se s tím začal vypořádávat já.“ Matky dříve s potvrzením těhotenství čekaly na zřetelné příznaky: napětí v prsou, pocit plnosti, nevolnosti a konečně na první pohyby plodu. V dnešní době netrvá těhotenský test ani pět minut, je velice spolehlivý, je možné ho provést v pohodlí a soukromí, doma – a otec může být přítomen při výsledku.

Stejně jako se otcové a matky společně rozhodují, zdali si pořídít dítě, a společně plánují těhotenství, jsou spolu většinou i u domácího těhotenského testu. Současná těhotensko-porodní situace je bohatší o jeden soukromý rituál: muž a žena nervózně sledují, jestli se na těhotenském testu objeví druhý proužek. Skutečnost, že je možné získat tuto informaci v soukromí, dává párům značnou kontrolu nad zjištěním jiného stavu. Mezi potvrzením těhotenství a párem nestojí sterilní ordinace, vlezlé sestry či autoritativní lékaři.

Navíc dnešní těhotenské testy mohou být provedeny daleko dříve než v minulosti využívaná laboratorní vyšetření. Pár se může o těhotenství dozvědět dokonce již v první den vynechané menstruace. Onen trýznivý časový úsek, v němž mohly pro dvojici existovat pouze tušení, naděje nebo strach, ale ve kterém si páry mohly zároveň postupně zvykat na novou skutečnost, už prakticky neexistuje. Dnešní páry mají moc vědět vše hned. Rychlost domácího testování navíc nenechává prostor pro nejistotu, která by párům umožnila postupně se sžít s někdy novou představou těhotenství coby součásti identity a života páru. Bart jednou vykřikl: „Vzalo mi to dech, když přišla z koupelny s tím testem a s návodem. Dali jsme to na první pokus!“ Pochyby a překvapení jsou nahrazeny vědeckým ověřením, které předchází intuici ženy a kouzlu společného prožívání.

Nečekané události

Někteří muži musí čelit faktu, že počali dítě zcela neplánovaně, a je tolik reakcí na tuto situaci, kolik je mužů, jejich světů názorů a životních cest. Někteří to příliš neprožívají a prostě začnou hledat řešení problému, někteří se stáhnou do sebe. Na počátky zcela neplánovaných těhotenství vzpomínali muži často s mnoha protichůdnými pocity. Pro muže, který měl značnou kontrolu nad svou životní cestou, stojí nechtěné těhotenství často na začátku série těžkých rozhodnutí. Jeden otec, se kterým jsem dělal rozhovor a který

počal dítě (se svou budoucí ženou) na první schůzce, vzpomínal: „Jak jsem se cítil? Byl jsem v šoku, myslím, ale taky jsem byl docela nadšený. Můj život byl vždycky pečlivě nalinkovaný a tohle bylo jako rána z čistého nebe.“ Osobní názory na nedotknutelnost života a právo na potrat, které jsou až do takové chvíle čistě teoretické a ambivalentní, se musí stát vodítkem při rozhodování o tom, co dělat. Na nejasnosti nebo rozporuplné pocity ale není mnoho času.

Značné množství mužů se k nechtěnému těhotenství staví jako ke krizi. Zejména se to týká těch, kteří děti nikdy neměli, nebo kteří je neměli se svou stávající partnerkou. Pro ně znamená vyhlídka na budoucího potomka změnu životního stylu. Stát se otcem znamená pro mnohé z nich dramatickou proměnu každodenního života a klade vyšší nároky na čas, energii a peníze. Mnozí muži, kteří najednou musí řešit nechtěné těhotenství, byli ještě před danou událostí rozhodnutí, že děti – zatím – nechtějí. Jak to podal Edward: „Myslím, že jsem si tak nějak vždycky představoval, že budu mít děti, ale ještě jsem k tomu nedospěl a nechtěl jsem je mít zrovna s ní.“ Tito muži neměli dlouhodobé plány, které by byly nezbytné proto, aby se mohli stát takovými otci, jakými by chtěli být. V neposlední řadě ve svých finančních záležitostech nepočítali se zvýšenou finanční zátěží, kterou pořízení dítěte provází (nebo v mnohých případech nepočítali ve svých finančních záležitostech vůbec s ničím). Ti, kteří nebyli ve stálém vztahu, přiznávají, že finanční aspekt celé věci byl svým způsobem prvořadý. Protože i když se otcové mohou rozhodnout, že se nestanou součástí společenského života dítěte, existuje stále společenská (a právní) povinnost převzít finanční zodpovědnost za dítě, které zplodili.

Pohled mužů na nechtěné těhotenství změnila dostupnost legálních a bezpečných potratových prostředků. Těhotenství, které s sebou vždy neslo biologické, společenské, právní a morální otázky, je v naší době provázeno nebývalou kontroverzí a mnoha nejasnostmi. Legálnost potratů poskytuje společnosti potvrzení faktu, že se jedná o biologickou záležitost. I přes protichůdné pocity a osobní konflikt, který může potrat v každém z nás vyvolávat, je rozhodnutí, zdali tuto možnost využít, mnohdy podmíněno tím, že potrat na biologickou záležitost zredukujeme.

O tom, jak se muži dívají na potrat a jakou roli hrají při rozhodování o ukončení těhotenství, je známo velice málo. Z informací dostupných především ze Skandinávie vyplývá, že většina mužů své partnerky podporuje, když zvolí potrat jako řešení

nechtěného těhotenství. Ze švédské studie vyplynulo, že většina mužů souhlasila s rozhodnutím ženy pro potrat. Téměř 60 % „rádo souhlasilo“ s ukončením těhotenství a pouze u 13 % mužů převládaly negativní pocity (Keroová et al. 1995, 2673). Z pětasedmdesáti dotazovaných mužů chtěl pouze jeden, aby jeho partnerka dítě donosila.

Výzkumy také ukazují, že když se žena rozhodne těhotenství ukončit, muže to často velice hluboce zasáhne. Ale bez ohledu na to, jak se staví k morální stránce celé věci, obvykle uznávají, že právo učinit konečné rozhodnutí má žena (Holmberg a Wahlbergová 2000, 234). Pro muže, kteří mají ve svém etickém kodexu silně zakotveno, že matka může zvolit potrat, byla celá záležitost jednodušší. Celý proces pak nemusí z tak velké míry vnímat jako osobní rozhodnutí, ale spíše mají pocit, že vše bylo (osudem) naplánováno dopředu.

Postoj muže je také ovlivněn společenskými faktory. Podle studie provedené mezi americkými muži, kteří měli zkušenost s legálním potratem, chtěla mít většina z nich děti až ve funkční rodině – až budou schopni poskytnout dítěti očekávanou životní úroveň. Rozhodnutí pro potrat je potom v mnoha ohledech jednodušší pro muže, jejichž vztahy nejsou trvalé (Keroová a Lalosová, 2000, 89). Bez ohledu na to, jak moc se starají a jak velký mají zájem, není velká část mužů přítomna u konečného rozhodnutí, zdali žena dítě donosí. Výsledkem průzkumu provedeného mezi 120 ženami bylo zjištění, že téměř polovina z nich se pro potrat rozhodla v podstatě sama (Holmberg a Wahlbergová, 2000, 232) někdy i bez partnerova vědomí. Z průzkumu provedeného ve spojených státech plyne, že s otcem dítěte se neporadila jedna ze sedmi žen, vzorek norských žen toto číslo posunuje téměř ke hranici jedné čtvrtiny (Skjeldestad 1986, 230). S tímto jednáním se opět setkáváme především ve vztazích, které nejsou trvalé. Právo otců rozhodovat o nenarozeném dítěti je ve většině legislativ opomíjeno, například ve většině amerických států zákon ženě ani neukládá povinnost informovat otce dítěte o těhotenství. Výzkum provedený mezi studenty vysokých škol ukázal, že většina mladých mužů si nemyslí, že mají právo nutit ženu, aby šla na potrat. Na druhou stranu si ale myslí, že při zvažování potratu by měla žena zohlednit i přání muže (Rosenwasserová, Wright a Barber 1987).

Když padne rozhodnutí donosit neplánovaně počaté dítě a muž přijme společenskou zodpovědnost spojenou s otcovstvím, roztáčí se pro něj kolotoč nových zážitků a emocí. Většina mužů tuto proměnu vnímala s mnoha smíšenými pocity. Pro některé z nich jsou vyhlídky radostné a vzrušující, například se nadchnou, když si představí, jak se budou

mazlit s novým tvorečkem, nebo roztají při myšlence na to, jak budou dítě ukládat ke spánku. I na abstraktní rovině poskytují myšlenky na otcovství širokou škálu pozitivních emocí a zároveň vyžadují, aby se muž změnil z pouhého biologického otce na tátu.

Světla svítí dál: čas pro otce

I přesto, že je těhotenství klinicky určeno už v počátku, muži získávají nové povědomí o vlastní důležitosti až když vidí obrázky z ultrazvuku nebo poslouchají tep srdíčka. Zdá se, že otcové potřebují trochu času na to, aby začali do těhotenství citově investovat. Protože mnohá těhotenství skončí přirozeně během prvního trimestru a protože je možné těhotenství potvrdit už během prvních několika týdnů vývoje plodu, prodlužuje se doba, po kterou musí páry čekat, než mají alespoň základní jistotu, že se dítě podaří donosit.

Martinovo podrobné vyprávění nám celý proces objasní. Hodně se snažil udržet své počáteční nadšení pod kontrolou: „Začal jsem se radovat asi během druhého měsíce, ale pořád jsem se držel, aby kdyby se něco stalo, tak aby mě to nepoložilo jako ji. Chtěl jsem ji spíš držet při zemi.“ Martin cítil stereotypní mužskou potřebu zůstat bez emocí: „Ona z toho byla úplně u vytržení a já jsem se snažil zůstat někde mezi a ne tak nadšený. A nenechal jsem [ji] to nikomu říct až do ledna, nechtěl jsem, abysme si dělali marné naděje. Snažil jsem se udržet to pod pokličkou, ale oba jsme vlastně měli dost radost.“

Když muži v ordinaci doktora poprvé uslyší tlukot srdíčka, chtějí nechtějí je to zasáhne. Neustálé buch-buch rezonuje přímo s tepem jejich srdce a navozuje pocit téměř hmatatelné empatie. Zvuk proudící krve poskytuje první fyzické spojení s novou bytostí. Účinek může být téměř nezvladatelný. Mark řekl: „Slyšet tlukot srdíčka bylo dost silný; pamatuju si, že jsem brečel a byl jsem vážně naměkko.“

Zatímco tlukot srdíčka zprostředkovává slyšitelné vjemy, ultrazvuk poskytuje první viditelné obrázky plodu. Více než 80 % amerických párů si, obvykle během druhého trimestru, nechá vyhotovit obrázek z ultrazvuku. Protože muži postrádají fyzický vjem těhotenství, je zvláště pro ně obraz z ultrazvuku zážitkem zásadního významu (Draper 2002). Jak Mark řekl: „Už jenom proto, že dělám práci, jakou dělám, nejsem z těch, co hned všemu věří. Někdo mi slíbí super obchod, ale dokud to nemám černý na bílým a smlouvu v kapse, může se stát cokoli. Svoje nadšení většinou tlumím až do poslední

chvíle. Vidět to [na ultrazvuku] bylo fakt úžasný. V tu chvíli jsem se tomu konečně poddal.“

Když se v 70. letech začaly provádět chromozomální testy, objevila se další možnost nahlédnout do lůna a byl nám poskytnut hluboký vhled do biologie nového tvorečka. Předchozí generace se dostávaly do kontaktu s dítětem skrze vřelé pohlázení břicha; dnešní otec většinou dostane obrázek s řadou globulárních X (a možná Y). Černobílý obrázek, stejně přívětivý a srdečný jako učebnice biologie, poskytuje objektivní důkaz o subjektivní realitě.

Tento nový medicínský trend nutí páry vypořádat se s mnoha novými otázkami, od rozhodnutí, zdali si nechají sdělit pohlaví dítěte, až po testování na abnormalnost chromozómů. I pro rodiče, kteří netouží po geneticky dokonalém miminku, je díky dokonalosti vědeckých testů možné určit konkrétní znaky: dědičné dispozice ke svalové dystrofii, srpkovité anémii a dalším 5000 onemocněním genetického původu. Rodiče zdravých novorozenců hladí jejich prstíčky a obdivují dokonalost každého z nich; dnešní páry v očekávání mohou zaměřit pozornost lékařů na testování konkrétního chromozomu, chtějí-li se ujistit, že je vše v pořádku.

Díky testům je také možné určit pohlaví plodu. A ačkoli otec obvykle nepreferuje jedno nebo druhé, když si chce vytvořit představu o vyvíjejícím se dítěti, hraje pohlaví důležitou roli. Naše kulturně podmíněné představy jej ustanovují jako jeden z určujících aspektů identity a otcové často zjišťují, že když znají pohlaví dítěte, abstraktní představy o těhotenství se najednou začnou spojovat s konkrétními obrazy. Určení pohlaví dítěte umožňuje mužům přiřadit dítěti jistou identitu způsobem, který je, jak se zdá, důležitější pro ně než pro ženy. Nicolas, který chtěl pohlaví znát od prvního dne, vzpomínal: „Zjistil jsem si to. Neměl jsem, ale udělal jsem to. Zavolał jsem doktorovi a zeptal se ho. Pak to zjistila žena. Měl jsem fakt průšvih. Chtěla, aby to bylo překvapení, ale já jsem ji podvedl a zjistil si to. [Vědět] to bylo pro mě asi důležitější.“ To ovšem neznamená, že by otce zajímalo především pohlaví dítěte. Ve skutečnosti se většina dotazovaných otců shodla na tom, že pohlaví plodu nehraje (téměř) žádnou roli. Otcové ho spíše chtěli znát proto, aby mohli začít o plodu přemýšlet jako o lidské bytosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že matky a otcové vnímají těhotenství v jeho počátcích různě. Matky se mohou opřít o svou přímou zkušenost a intuitivní porozumění, otcové spoléhají

na testy a biologická fakta: když se Janice zasněně dívá z okna, ponořená do pocitů, které zaplavují její břicho a tělo, Dave soustředěně upírá zrak na černobílý obrázek a snaží se v jeho zrnitosti najít srdíčko a ručičky. Otcové si tedy od začátku budují biologický model vyvíjejícího se plodu, což je pro ně primární možnost, jak si uvědomit přítomnost rostoucího dítěte. Stejně jako testy plodnosti a těhotenské testy, poskytují i další technologické možnosti mužům nové vhledy do těhotenství; ovšem stále na něj nahlíží pouze z biologického hlediska, nikoliv z hlediska vlastní subjektivity.

Tragédie na cestě ke zrození

Každý šestý pár z celkového počtu párů, které zjistí, že jsou v očekávání, musí čelit potratu. Některé páry se s touto ztrátou vyrovnají lépe, pro některé je naopak zdrcující. Emočním stavům, kterými procházejí ženy po potratu, byla věnována značná pozornost, u mužů je situace horší (např. Puddifoot and Johnson 1997 a Murphyová 1998, 326). Příběhy mužů ukazují, že také oni mohou potratem trpět, svůj zármutek ale příliš neprojevují a navenek působí, jako by si ztrátu snad ani neuvědomovali. Když ženy pocítují ztrátu, muži jsou častěji spíše zmatení. Podle mužů, se kterými jsem mluvil, to může být proto, že v prvních měsících těhotenství je na rozdíl od žen nevnímají tak intenzivně. Nejsou tolik vtaženi do společenských, spirituálních a psychologických aspektů těhotenství. A protože potrat nejčastěji nastane v prvních dnech po početí, je často příliš brzy na to, aby si otcové uvědomili, co se vlastně stalo. Nathan, jeden starší otec, mi to vysvětlil takto: „Potratila, ale byl to ten případ, kdy se to stane strašně, strašně brzy. Bylo to, jako by nikdy nic nebylo.“ Tento postoj neznamená, že by otcové nebyli k potratu citliví, a ani nepopírá, že pro muže, stejně jako pro ženy, je toto období plné zármutku a změn. Ale bez vnitřního kompasu na emoce nebo společenských norem, podle kterých by se mohli řídit, si muži nejsou jistí, jak se zachovat.

Martinova žena potratila ve druhém měsíci. Smutek ze ztráty byl stejně velký jako předtím jejich společná radost. Celá událost zasáhla Martina méně než jeho ženu, byl přesvědčen, že částečně proto, že je jiný, a částečně proto, že měl pocit, že se o ni musí postarat. Když jsme s Martinem poprvé mluvili o potratu, zmiňoval ve své zkušenosti s takovou ztrátou svůj racionální přístup k životu a pak začal vysvětlovat, že jeho hlavní zodpovědnost byla postarat se o svou ženu. „Byl jsem smutný... Nebylo to strašné. Nebylo to zdrcující. Byla to prostě smutná věc... Musel jsem se zaměřit na ženu a držet ji nad vodou, což mě odvedlo

od toho, abych se s tím musel opravdu vyrovnat. Ale vevnitř, myslím, že tam byl smutek, protože jsem opravdu chtěl děti.“

Martin se při vypořádávání se ztrátou spolehl na dvě typicky mužské vlastnosti. V první řadě zaujal čistě racionální postoj. Potrat nebyl „zdrucující“, protože Martin je „prakticky založený.“ Oproti tomu viděl, že jeho ženu vše emocionálně zasáhlo natolik, že potřebovala pomoc. Druhou věcí charakteristickou pro muže byl tedy Martinův pocit, že musí svou ženu chránit. Popřel své vlastní pocity, aby jí pomohl vyrovnat se se ztrátou.

I přes to, co Martin říkal a dělal, byla jeho bolest zřejmá a nepopíratelná. V plodu viděl něco více než jen biologickou entitu a jeho reakce byla emocionální. V jeho vzpomínkách se ukazuje zármutek a neschopnost lidí v jeho okolí jej rozpoznat: „Řekl jsem tehdy, že jestli nám přijde ještě někdo říct, že se to jistě stalo z nějakého důvodu, tak že mu dám pěstí. Něco jako když vám někdo řekne, že váš syn umřel ve Vietnamu pro dobrou věc. A další věta: ‚Tak už se vám to narodilo?‘ Nic takového nechcete slyšet.“

Muži jsou smíření s tím, že společnost jejich ztrátu ignoruje. Když se ani přátelům ani rodině nedaří rozpoznat, že muži také truchlí, ztrácí i oni kontakt se svými pocity, které celou událost provází. Martin vyprávěl dál: „Byl jsem smutnej, ale na chlapy se v tomhle případě úplně zapomíná, protože se tak bojíme o svoje ženy. Prožívají to tolik a s takovou intenzitou, že skoro hned od začátku se soustředíme na ně a na sebe skoro zapomeneme.“ Stejně jako narození dítěte změní mužovu identitu, tak i potrat ovlivní způsob, jakým se na sebe muž dívá. Martin to podal následovně: „A přidaly se i pochybnosti. Můžeme mít děti? To bylo asi silnější než ten smutek, nebo spíš dlouhodobější, jestli vůbec budeme mít děti, ale pak se nám to hned povedlo. Myslím, že z toho mají strach oba, ale nemluví o tom.“

Těhotenství Nathanovy ženy skončilo tak brzo, že jeho zkušenost s potratem byla jen omezená, i tak ho ale celá záležitost hluboce poznamenala: „Tak nějak jsme se [o druhé těhotenství] mnohem víc báli. Najednou jsme byli na jedné lodi s těmi, kteří vědí, že to nemusí vždycky mít jenom šťastný konec.“ Naštěstí se Martin a Nathan se svými partnerkami dočkali dalších těhotenství a dalších dětí a díky své ztrátě vyžráli a dospěli.

Otcové, konflikty a biologické rození dětí

Výkony otců u porodu byly opěvovány v záplavě nových knih s porodní tematikou, žertovalo se o nich pozdě v noci v televizi a byly zhodnoceny celou generací matek, u

jejichž porodů byli otcové přítomni. Co si ale o svých úlohách při porodu myslí sami muži? Jaké pocity v nich vzbuzují role, které jim byly nabídnuty, a příležitosti, jichž se jim dostalo? Příběhy otců dávají jasně najevo, že čas strávený na porodním sále muže silně zasáhne. Zmiňují, jak blahodárny význam to mělo pro ně, jejich partnerky a děti. Hovoří o tom, jak intenzivní, radostný a vyčerpávající byl pro ně pobyt na porodním sále, hovoří o kouzlu těchto okamžiků. Jejich slova nám pomáhají pochopit situaci otců u porodu a můžeme díky nim zjistit, jak by bylo možné jejich prožívání zlepšit.

„Vezme ti to dech“

Většina mužů se u porodu cítí dobře. Jeden z mála průzkumů zaměřených na spokojenost otců ukázal, že 88 % z nich má celkově pozitivní zkušenost. Muži byli „v úžasu“ a cítili se „pocťeni“, měli pocit, že celý tento zážitek byl „jako zázrak“ a „ohromující“ (Nicholsová 1993). Mark svůj údiv vyjádřil těmito slovy:

„Chvíli jsem ho držel, zatímco oni tam něco dělali, a pak jsem ho dal mamince na břicho, kde zůstal než dotepal pupečník, a to bylo prostě... Tátové, co [tam] nejdou, se hodně ochuzují. Někde ve vás se něco hrozně zvláštního pohne a probudí. Nějaká část mě, o který jsem [až do té doby] nevěděl. Asi instinkt. Fakt jsem zaslechnul, jak ke mně něco mluví, a já tomu naslouchal. A když se na to takhle podívám, dá se říct, že jsem tenhle hlásek nikdy předtím neslyšel, a tak to byl hodně hluboký zážitek. Bylo to výjimečné a strašně, strašně silný.“

Ostatní otcové zvolili objektivnější pohled, zaměřovali se na to, co při porodu dělali, a oceňovali, co se o sobě dozvěděli. Nicolas šel k porodu s velkým očekáváním a obával se, zdali bude schopný hrát svoji roli. Když se o několik let později za svou zkušeností ohlédl s jistým zadostiučiněním, řekl: „Fakt jsem sám sebe překvapil tím, že jsem přijal tu roli, kterou jsem přijmout chtěl, ale o který jsem nevěděl, jestli ji zvládnu.“ Martin, který přišel o své první dítě při potratu, si z porodu odnesl hluboké zadostiučinění, protože: „U každého dítěte, co budu mít, budu přímo tam, celou dobu, protože prostě, táta je ten první, koho dítě vidí, protože máma ho prostě vidět nemůže. A to každému vezme dech. Když jsi první, kdo ho drží, protože ho musíš přenést z váhy, to musíš udělat jako první, a vzít ho k mamce. Je to tak výjimečné, být tam celou dobu.“

Kromě výhod, které má účast u porodu pro otce samotné, má také pozitivní dopad na jejich vztah s manželkou či partnerkou. Mnozí zažili novou sílu a intimitu. Od prvních let revoluce vrození dětí si britský propagátor přirozených porodů Grantly Dick-Read intenzivně uvědomoval, jak důležité je pouto mezi dvěma lidmi, kteří společně dávají život novému dítěti. Dokazoval, že intimita ze sexuálního života přispívá k vytvoření vztahu, který muže vybaví jedinečnou schopností utišit svou ženu při porodu. Otcové, kteří si získali důvěru a respekt svých partnerek, mají nejlepší předpoklad být jim ve strachu, bolestech a zmatení z porodu oporou.

Závěry, ke kterým Grantly Dick-Read došel, se o sedmdesát let později znovu potvrzují. Díky pevnému vztahu se může matka lépe vyrovnat s namáhavým a těžkým porodem. Tento vztah se pro ni stává studnou, ze které může čerpat. Když otcové objeví své dosud netušené schopnosti a vlohy, které mohou se svou partnerkou sdílet a podpořit ji tak při porodu, i dlouhodobé vztahy se můžou při zkouškách a zátěži, kterým je porod vystavuje, posunout na novou úroveň. Můj dávný přítel, profesor matematiky, to potvrdil, když mi řekl: „Vždycky jsme byli dost dobří tím skoro ve všem, a tak i v tomhle jsme byli tak nějak spolu. A fungovalo to.“

Páry zjistí, že když spolu prožijí tuto hlubokou zkušenost, přiblíží se jeden druhému a vazby mezi nimi se rozvinou novým, netušeným způsobem. Mnozí otcové, se kterými jsem mluvil, zjistili, že jim přítomnost u porodu poskytla jedinečnou příležitost pro to, aby byli ve vztahu ke své partnerce empatičtější a objevili nový rozměr péče a důvěry. Opět to byl Mark, kdo vzpomínal: „Bylo to hodně duchovní, něco jako mimosmyslové vnímání, odehrávalo se mezi námi něco hodně hlubokého. Komunikovali jsme spolu, byli jsme propojení.“

Mnozí otcové mají pocit, že díky tomu, že byli u porodu, mají silnější vazbu k narozenému dítěti. Aktivní účast při porodu je prvním krokem na cestě k tomu, že muž se stane moderním otcem. Mike řekl: „Držel jsem [našeho syna] dřív [než moje žena]. A myslím, že jsem věděl dost o teorii kontaktního rodičovství, která je o tom, že jako táta se musíte účastnit a mazlit se s dítětem a dotýkat se ho hned od začátku. Můj otec na mě třeba nikdy nesáhnul, nikdy. Nikdy mě ani nepoplácal po zádech. Takže to byl i můj osobní cíl, dělat to úplně jinak.“ Nicolas to podal takto:

„Jedna z věcí, kdy jsem na sebe hrdej je, když si někdy říkám, že jsem dobrej táta. Myslím, že jsem lepší, než byl můj táta. A myslím, že je to hodně díky tomu, že jsem byl u celého porodu. Myslím, že moji synové vyrostli s vědomím, že tu pro ně jejich táta vždycky bude. Slyšeli všechny historiky a viděli fotky. Druhorozenej, ten dokonce viděl video. A tak to vědí a vidí, že jsem byl celou dobu se ženou, u toho všeho, celou dobu. Myslím, že to chápou. Viděj, že jsem tu pro ně vždycky byl. Vždycky, až do teď. A myslím, že to pro nás pro všechny bylo a pořád je strašně důležitý.“

„Nějak to šlo mimo mě“

Tímto ale příběh ještě nekončí. Pro mnoho mužů není tento zážitek nikterak uspokojující. Opouští porodní sál s pocitem odstupů od všeho, co proběhlo, i od svých partnerek. Muži byli zklamaní z toho, jak málo mohli své partnerce pomoci, měli pocit, že nedostali své roli kouče, mnozí byli frustrovaní ze sester a z prostředí porodnice. A i přesto, že by si to za nic na světě nenechali ujít, kdyby měli možnost si všechno zopakovat, udělali by mnoho věcí jinak. Bez ohledu na to, jak pozitivní byl celý zážitek, odchází značná část mužů z porodního sálu s otázkami a obavami ohledně toho, co se stalo a jakou roli v tom sehráli. Tyto pocity jsou často neohraňované a obtížně definovatelné. Pro Jasona bylo těžké svůj problém popsat slovy: „Myslím, že mě to asi nějak minulo. Nechápal jsem, co mám dělat. Měl jsem pocit, že je v pohodě, když se tatínek nechce moc zapojovat; že to je úplně v pohodě. Takže jsem nějak vůbec nepochopil, co se po mě chtělo, a nepochopil jsem, čím bude procházet ona, fakt.“

Jak v mém výzkumu, tak v dalších studiích se našlo mnoho mužů, kteří reagovali podobně jako Jason. Ze studie Mary R. Nicholsové, ve které se zabývala pocity otců při prvním porodu, byla jasná spokojenost mužů s celou událostí, objevily se ale i poněkud ambivalentní pocity. Přestože celkově byli muži s porodem spokojeni, dojmy z toho, jak se zapojili do celého procesu, byly méně pozitivní: čtyřicet jedna procent dotazovaných mělo pocity spíše negativní. Tito muži například řekli, že se cítili „bezmocní“ a „měli obavy“, hovořili o tom, že „si nebyli jistí, co se děje“ nebo „co mají dělat“, podotýkali, že byli frustrovaní, vyčerpání a unavení a že byli „rádi, že je po všem“ (Nicholsová 1993, 102–103).

Otcové ve Velké Británii měli podobně rozporuplné pocity jako otcové v Americe. Socioložky Lorna McKeeová a Margaret O'Brienová poukázaly na to, že britští otcové se tváří v tvář rodící ženě cítí bezmocní. Jak řekl jeden z otců: „Nepřipadal jsem si, že jsem součástí toho všeho, víte, cítíte... že nemůžete dělat skoro nic.“ A co hůře, někteří otcové měli pocit, že celému procesu brání. „Máte pocit, že prostě překážíte, a doktoři se na vás pořád obrací a prostě... místo toho, aby dělali, co mají, musí vám říkat, co se zrovna děje.“ (McKeeová a O'Brienová 1982, 106).

I přesto, že se při něm partnerům naskýtá příležitost napojit se na sebe a společně růst, stává se porod také hromosvodem pro problémy, které už ve vztahu existují. A stejně jako vyzdvihuje silné stránky vztahu té které dvojice, vyplavou při něm na povrch i slabiny. Náročnost porodu po citové a fyzické stránce odhalí trhliny v základech i těch nejpevnějších vztahů. Tedy například žena, jejíž emocionální potřeby nejsou v běžném životě naplňovány, má při porodu pocit, že se propast mezi ní a partnerem ještě prohlubuje, stejně jako muž, který celý život kompenzuje pocitovanou neschopnost své manželky, zjistí, že strasti porodu ho v jeho pocitech jen více utvrdily.

Porod je zkouška ohněm, která vyhrotí silné i slabé stránky vztahu. Strach a nejistota přinutí otce prozkoumat je do hloubky. Nutným výsledkem je, že si stále více uvědomuje obě stránky vztahu ke své partnerce. Vnímá ji v celé nádheře rození a zároveň si obzvláště pronikavě uvědomuje vše, co se mu na ní zdá nedokonalé. Možná, že muže nejvíce zasáhne konfrontace obrazu všech báječných dovedností a vloh, které do vztahu přináší on, a jeho vlastních slabín. Jak to podal jeden z otců: „Víte, fakt jsem si myslel, že jí pomůžu, aby to šlo tak, jak by to jít mělo. Ale zjistil jsem, že nemůžu a že ona taky nemůže, a nevím, co to znamená, ale nebylo to dobrý.“

Dvojná vazba

Pro společnost, která si libuje v extrémních sportech, je porod extrémním projevem života. Vzbuzuje ty nejsilnější pocity a emoce, nemluvě o extrémním úsilí, které je při něm potřeba vynaložit. Pro otce je porodní příběh intenzivním dramatem, které mění jeho identitu a vztah k partnerce, společnosti a dítěti. Po vši té námaze při dlouhém a často těžkém porodu jsou všichni otcové bez výjimky ohromeni a navždy proměnění závěrečnou scénou představení: narozením potomka. Mnozí otcové popisují, že okamžik, kdy dítě vyklouzne na svět, byl nejsilnějším zážitkem v jejich životě. V tomto momentě se páru

dostane náležitého rituálního završení celého procesu a zároveň poprvé prožívají hloubku této zkušenosti a intenzitu, se kterou jsou do ní vtaženi. Okamžik, kdy otec přivítá své dítě na svět, bývá obvykle nejhlubším a nejpozitivnějším aspektem toho, jak otcové prožívají porod. S tím, jak celá událost ustupuje hlouběji do mužovy minulosti, vzpomínky na těhotenství a porod vyblednou. Obrazy, zvuky, a dokonce pachy, spojené s momentem, kdy se jejich dítě narodilo, si ale muži nosí s sebou celý život.

Když vezmeme v úvahu, jak intenzivní záležitostí porod je, není divu, že mnozí otcové odcházejí z porodnice se smíšenými pocity. Jsou rozradostnění a cítí ke svému dítěti lásku, ale zároveň jsou i frustrovaní a zmatení. Jak máme rozumět té rozporuplnosti pocitů, jež muži při narození dítěte zažívají? Ačkoli některým z těchto pocitů se nejspíše nedá vyhnout, domnívám se, že nejvíce negativních pocitů bezmoci a zmatení vzniká na základě rolí, které mužům nemocniční porodny nabízí. Pohled na nemocniční porod jako na biologickou a vědeckou záležitost je v rozporu s individuálními, spirituálními, společenskými a psychologickými potřebami každého muže. Aby byl muž jako kouč něco platný, musí se často uchýlit ke vnímání, které mu nabízí vědecká racionálnost. Vymění potom kouzlo a tajemství porodu za falešný pocit jistoty.

Nejen že jsou při nemocničním porodu přehlíženy potřeby mužů, mnozí mají navíc i pocit, že nejsou dobrými kouči. Protože měří úspěšnost své asistence u porodu podle zkušenosti své partnerky, pokud je partnerka při porodu zmatená, bojí se nebo cítí bolest, má muž pocit, že selhal. Pokud jsou muži kouči, nevidí rozdíl mezi tím, že je díky nim něco jinak, a tím, že je díky nim něco lépe. Stávají se obětí velkolepých představ, jak svých vlastních, tak těch, které vytváří americká společnost, tedy představ o tom, že všichni muži jsou mocní a že pokud matka cítí bolest či strach, znamená to, že muž v roli otce, ochránitele, milence a kouče selhal. Na druhou stranu otcové, kteří se stáhnou do svého vlastního světa, se cítí ještě hůř; připadají si buď necitliví, nebo neschopní.

Proč muži při porodu přijímají role, kvůli kterým pak nevyhnutelně, i přes to že cítí hluboké dojetí, zároveň cítí, že jsou na okraji dění a že k celému procesu nijak nepřispěli? Do dvojné vazby chytá muže současný způsob předporodní přípravy. V předporodních kurzech je porod napasován do škatulky biologického modelu a otcové se zde cvičí ve svých protikladných a protichůdných rolích. Instrukce a praktický nácvik jsou v co největším souladu s nemocniční praxí a zdůrazňují takovou roli otce, jaká nejvíce odpovídá

běžné představě amerického muže. Význam předporodních kurzů při vzniku konfliktu, který muži prožívají při porodu, je jasný: muži, kteří absolvovali delší předporodní kurzy, reagovali negativněji než ostatní. Zatímco téměř polovina absolventů kurzů se zmiňovala o negativních zážitcích při porodu, z ostatních otců měla negativní zážitky pouze třetina (Nicholsová 1993, 102). Proč by měla být zkušenost s porodem méně naplňující pro otce, kteří se na porod připravovali? Dříve provedené analýzy nemocničního porodu a revoluce vrození dětí naznačují, že otcové se učí nevhodné role a stanovují si nerealistické cíle. Očekávání, která si otcové přináší z předporodních kurzů, vytváří v kontrastu s reálným průběhem porodu v běžné porodnici značnou frustraci.

Jsou tedy předporodní kurzy kontraproduktivní? Pokud se budeme problémem pečlivě zabývat, na základě údajů zjistíme, že spíše opak je pravdou. I přesto, že kvůli předporodním kurzům byli otcové s průběhem porodu méně spokojeni, zároveň díky nim připravení otcové vnímali samotné narození dítěte mnohem pozitivněji. A ačkoli jak připravení tak nepřipravení otcové prožívali porod pozitivně, připravení otcové zažívali výrazně pozitivnější pocity než jejich nepřipravené protějšky. Když byli muži požádáni, aby ohodnotili svou zkušenost jako „pozitivní“ nebo „velmi pozitivní“, byli to připravení otcové, kdo dvakrát častěji hodnotil porod jako „velmi pozitivní“ oproti otcům nepřipraveným; u připravených otců to byla téměř polovina dotazovaných, zatímco u nepřipravených méně než čtvrtina. Vidíme tedy, že ačkoli příprava na porod vytváří u mužů nerealistická očekávání týkající se role, jakou u porodu budou hrát, poskytuje jim na druhou stranu podporu potřebnou k tomu, aby porod opravdu prožili.

Z dvojné vazby se tak stává dvojí ztráta. Muži nejen že nedokážou úspěšně vést a bránit svoji partnerku, ale ještě navíc celému procesu obětují značnou část svého vlastního prožívání. Mnozí z této zkušenosti vyjdou v úžasu a s novým doceněním svých partnerek a dětí. Na druhou stranu je jen málo otců, kteří dokážou projít úskalími porodu a vyjít z nich nezasaženi poselstvími a metaforami, jež na základě porodu vypovídají o jejich vztazích a životních rolích.

3. PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA ORIGINÁLU

Pro překladatelskou analýzu jsem použila postup, navrhovaný Christiane Nordovou v knize „Text Analysis in Translation“, jehož základem je dělení na „extratextual factors“ a „intratextual factors“, v češtině vnětextové a vnitrotextové faktory. Tyto faktory jsou odpověďmi na otázky, které by si měl překladatel klást předtím, než začne se samotným překladem, neboť mu poskytnou cenné informace o možných úskalích překladu. Nordová je ve své knize definuje následovně:

„Extratextual factors are analysed by enquiring about the author or sender of the text (who?), the sender's intention (what for?), the addressee or recipient the text is directed at (to whom?), the medium or channel the text is communicated by (by which medium?), the place (where?) and time (when?) of text production and text reception, and the motive (why?) for communication. The sum of information obtained about these seven extratextual factors may provide an answer to the last question, which concerns the function the text can achieve (with what function?)“ (Nordová, str. 36).

„Intratextual factors are analysed by enquiring about the subject matter the text deals with (on what subject matter?), the information or content presented in the text (what?), the knowledge presuppositions made by the author (what not?), the composition or construction of the text (in what order?), the non-linguistic or paralinguistic elements accompanying the text (using which non-verbal elements?), the lexical characteristics (in which words?) and syntactic structures (in what kind of sentences?) found in the text, and the suprasegmental features of intonation and prosody (in which tone?).“ (Nordová, 37)

3.1. Vnětextové faktory

3.1.1. Autor, motiv

Richard K. Reed je profesorem a vedoucím katedry sociologie a antropologie na Trinity University v San Antoniu ve státě Texas. Jeho hlavním profesním zaměřením je možnost integrace domorodých kultur do naší současné západní kultury. Hlavní terénní výzkumy prováděl v Paraguayi. I přes to, že druhé jeho profesní zaměření, a sice téma otců v amerických porodnicích a jejich zapojení do porodního procesu, se zdá nesouvisející,

spojuje obě tato zaměření touha po tom, aby byl příslušníkům jiné kultury nebo konkrétní sociální skupiny poskytnut prostor pro naplnění jejich potřeb, ať už v rámci většinové kultury nebo v rámci institucí.

Text je psán se snahou o co největší objektivitu, svědčí o tom, dle mého názoru, především snaha autora ilustrovat popisovanou problematiku na úryvcích z jednotlivých rozhovorů s muži a práce s několika studiemi, např. v pasážích o mužském pohledu na plánovaný potrat. Na druhou stranu první z výše zmíněných strategií, tedy citace z rozhovorů, vytváří v textu značně subjektivně zabarvené pasáže, a je třeba zmínit, že to byl právě autor, kdo zmíněné pasáže vybral, a to přirozeně záměrně tak, aby dokreslovaly a podporovaly jeho argumentaci. Zde k nám tedy autor promlouvá a spoluvytváří náš zdánlivě objektivní obraz jím popisované skutečnosti.

Důležitým faktorem je to, že autor textu je zároveň autorem popisovaného výzkumu a rozhovorů s otci. Na mnoha místech tedy zcela logicky vyjadřuje svoje stanovisko, např.: *Although mothers and physicians usually share the limelight, here I would like to focus on fathers as leading actors.* (VT 164). Když autor následně popisuje vybrané muže, jejichž zkušenosti budou nejčastěji zmiňovány, popisuje je ryze ze svého pohledu, uvádí zde rozličné charakteristiky od výšky, přes fyzický vzhled, domnělý řecký původ až k povolání jednotlivých mužů. Zřejmě tak činí proto, aby čtenáři více přiblížil osobnosti jednotlivých mužů a opět mu tak dodal zdání, že si vytváří vlastní obraz a názor. A ačkoli se to týká především čtenářů původních, tedy obyvatel USA, reálně může u čtenáře dojít k vytvoření stereotypního obrázku a ke zkreslení reakcí mužů podle předem vytvořené „škatulky“.

Ze zdánlivě objektivního se tak text stává relativně subjektivním, vzhledem k jeho povaze a okolnostem vzniku považuji tuto tendenci do jisté míry za přirozenou a nemyslím si, že to lze autorovi vyčítat. Dokonce by bylo velice problematické text vystavět jinak.

V citacích z rozhovorů s otci ke čtenáři zároveň promlouvají jiní lidé než autor. Často velice emotivně předávají svůj příběh, používají spíše vyprávění než popis (na rozdíl od autora) a jsou velice subjektivní.

Vzhledem k tomu, že se autor tímto tématem zabýval značně dlouhou dobu a zná tuto problematiku velice podrobně, neubrání se na některých místech vyjádření osobního

postoje, např.: *Previous generations were introduced to the new child with a warm caress of a mother's belly; today's father is often handed a photo of a row of globular Xs (and maybe a Y). The black and white image, with all the heart-warming personality of a biological textbook, offers objective proof of the subjective reality.* (VT 175).

3.1.2. Médium, místo, čas

Text jsem sestavila ze dvou částí 6. kapitoly „Men's Experience of Birth“, jež je součástí knihy „Birthing Fathers: Transformation of Men in American Rites of Birth“. Kniha vyšla v USA v nakladatelství Rutgers University Press v prosinci 2005. Text byl zkrácen o jednu podkapitulu (VT 178 – 204), neboť dle mého názoru nepřináší mnoho nových informací. V zásadě se omezuje na popis jednotlivých fází porodu, toho, co může muž v takových fázích dělat, a příběhů mužů, kteří si těmito fázemi se svými partnerkami prošli. Můj subjektivní pocit byl ten, že pokud se o mužích u porodu něco píše, je to právě toto, ostatní podkapitoly podle mě přinášely jiné informace, např. o potratech nebo o vyrovnávání se s neplodností, což považuji za méně známé a méně zřejmé. Díky relativní izolovanosti prostřední pasáže působí text po jejím vynechání stále přiměřeně koherentně.

S tímto umělým vytvořením textu se pojily dva problémy, prvním z nich je jedna věta v podkapitole „Actors“, která odkazuje k podkapitole následující, tu jsem upravila tak, aby odpovídala skutečnému obsahu následujícího textu. Konkrétní překladatelské řešení uvedu v příslušné kapitole. Dále jsem pak vynechala poslední větu textu, a to proto, že odkazuje na následující kapitolu knihy.

3.1.3. Adresát

Vzhledem k tomu, že celou knihou se jako jednotící linie táhnou doslovné citace z rozhovorů s jednotlivými muži, může se každý čtenář více či méně vcítit do jejich situace, což činí knihu velmi dobře přístupnou. Svůj značný přínos ale má i pro odborné kruhy jako takové, a to především v oblastech antropologie, gender studies, sociologie a psychologie (pro zdravotníky). Vzhledem k tomu, že hlavním posláním nakladatelství Rutgers University Press je zprostředkovávat odbornou literaturu vedle odborníků i široké veřejnosti, skutečně bych předpokládala, že byla kniha určena co možná nejširšímu publiku.

Text překladu by byl v takovéto podobě vytvořen s cílem přesvědčit nakladatele o důležitosti a hodnotě překladu této knihy, bylo by možné s tímto úryvkem nakladatele obeslat a na jeho základě demonstrovat kvality knihy, absenci podobné literatury na českém trhu a tedy vysoký přínos její publikace. V takovém případě by byla rozmanitost vybraných úseků spíše výhodou a ničemu by nebránila. Odkazy na předchozí kapitoly a použitou odbornou literaturu jsem tedy neupravovala. Samostatná publikace tohoto textu by byla nejspíše problematická (tyto konkrétní pasáže jsou na rozhraní sociologie a psychologie, pro antropology je tedy text málo zaměřen na antropologický výzkum, pro zdravotníky je příliš psychologický a málo odborný), předpokládám jeho uveřejnění v rámci celé knihy, resp. předpokládám publikaci celé knihy. Adresáti tedy zůstanou stejní jako v případě výchozího textu, bude se jednat o zájemce z řad zdravotníků, antropologů, odborníků na gender studies, odbornou veřejnost, nastávající rodiče a zájemce z řad široké veřejnosti.

3.1.4. Funkce, intence

Z výše řečeného vyplývá, že hlavní funkcí textu je předat informace, z Jakobsonovy klasifikace funkcí textu převládá tedy funkce referenční. Nicméně, vzhledem k tomu, jak detailní informace autor čtenáři zprostředkovává a jak mu záleží na objektivním vykreslení situace (především je tato tendence patrná z množství úryvků, které pochází z rozhovorů s muži), dovolila bych si tvrdit, že z části má text i funkci konativní, tedy postrčit čtenáře k vlastnímu přemýšlení nad tématem, a to především v pasážích, kde autor klade řečnické otázky a odpovídá na ně, například v závěru: *Is childbirth training counterproductive?* (VT 210), odpovědí je opatrné shrnutí: *A careful reading of the data suggests that it is not.* (VT 210), dále pak autor tento svůj závěr vysvětluje.

Intencí autora je především nastínit celou situaci, předat informace a přesvědčit čtenáře o tom, že muži by měli být součástí porodu, např.: *„More than one woman has broken into my conversations with fathers to declare I couldn't have done it without him!“* (VT 162), a že pokud je jejich zapojení v celém procesu řízeno medicínským personálem, nevede to u otců většinou k pozitivní zkušenosti, např.: *These responsibilities in birth demand that a father ignore his multifaceted relationship with his wife and his experience of the birth (...). A father's responsibilities often abrogate the trust of his partner and child.* (VT 164), v neposlední řadě také autor upozorňuje na nedostatečnou ochranu práva otců na

ještě nenarozené dítě, např.: *There is little legal recognition of a father's right to make a decision concerning the fetus. In most states, women do not even have a legal responsibility to notify the father of the pregnancy.* (VT 173).

3.2. Vnitrotextové faktory

3.2.1. Téma, obsah

Tématem textu je především úloha a role muže v procesu od početí až k porodu a vše, co k ní patří. Text začíná obecným úvodem k revoluci v rození dětí, která dovolila mužům účastnit se porodu, a ukázkou několika mužských reakcí na tuto možnost. Dále hovoří autor o tom, jakou roli v rámci této revoluce dostali muži přidělenou, co se od nich v rámci porodu očekává a co to v nich může vyvolávat. Následně se, stále z mužské perspektivy, zabývá tématy oplodnění, neplodnosti, technického pokroku v porodnictví, neplánovaným početím a potratem jako řešením takové situace. V první části je ještě rozpracováno téma spontánního potratu a prvních momentů, kdy si muž začne uvědomovat, že je otcem. V závěrečné pasáži se pak autor vrací na začátek a podrobněji rozebírá, co pro otce může znamenat účast při porodu. Podrobně se věnuje konfliktu, který je v muži vyvolán nutností zapojit se do celého procesu tak, jak si to představuje společnost a porodnický tým, a touhou uchovat si hluboké spojení s partnerkou a dítětem. Tento popis tématu i velice dobře popisuje obsah textu.

Obsahem textu jsou také doslovné citace z rozhovorů, které autor prováděl s jednotlivými muži, zde jsou především k nalezení příběhy, vyjádření emocí, obav apod.

3.2.2. Výstavba textu

Původně je celá kapitola rozdělená na úvod a čtyři podkapitoly, které jsou dále děleny na menší oddíly. V mnou upravené verzi, zůstal úvod a pouze tři z těchto podkapitol, a sice „The Actors“, „The Drama“ a „Fathers, Conflict, and Biological Birthing“, podkapitola „The Show Begins: Fathers in Labor and Delivery“ byla vynechána. Díky tomu, že se jedná o opravdu relativně samostatné podkapitoly, působí celek stále koherentně. Jak již bylo řečeno, podkapitoly jsou členěny na oddíly různé délky, které jsou dále segmentovány do odstavců. Podkapitola „The Actors“ je například členěna na šest částí, z nichž každá má pouze po jednom odstavci, a to proto, že slouží jen k představení mužů, jejichž reakce budou v následující podkapitole citovány nejvíce.

Výše zmíněné citace z rozhovorů jsou přímou součástí textu. Protože se jedná o přímou řeč, jsou uvedeny a zakončeny uvozovkami. Pouze pokud se jedná o delší vyprávění, odděluje je autor graficky do samostatného úseku; toto dělení v práci zachovávám. Dále také zachovávám užití hranatých závorek pro výrazy, které byly v nahrávkách nesrozumitelné.

3.2.3. Presupožice

Autor předpokládá, že čtenář bude vědět, co jsou a jakým způsobem probíhají kurzy předporodní přípravy, protože ty jsou zvláště v této kapitole ústředním motivem. Jak budu zmiňovat dále v kapitole o kulturní neekvivalenci, nastává zde poněkud rozkol mezi představou, kterou bude mít český pár o předporodních kurzech, a mezi americkou realitou.

Další znalosti, které jsou nutné pro porozumění textu, jsou z oblasti těhotenství a porodnictví, přesto se ale pohybují v rozmezí, které dle mého názoru obsáhne téměř každý rodič, který se alespoň povrchně zajímá o to, co se při těhotenství a porodu děje. V případě čtenáře, který nemá s těhotenstvím či porodnictvím osobní zkušenost, předpokládám zájem o danou problematiku. Tyto znalosti tedy u svého čtenáře očekávám.

V textu se na několika místech vyskytují odkazy k tématům nebo pojmům, kterým jsou věnovány kapitoly předchozí. Vzhledem k tomu, že předpokládám publikaci celé knihy, nechávám tyto odkazy v textu bez dalších zásahů, v ojedinělých případech je doplňuji vnitřní vysvětlivkou, protože je možné očekávat, že má čtenář buď předchozí kapitoly přečtené, nebo je schopen si tyto znalosti doplnit (pokud nejsou vlastní jeho oboru).

Vzhledem k tomu, že text překladu je součástí celé knihy, počítá autor také pravděpodobně s tím, že v průběhu knihy se do určité míry seznámíme s muži, jejichž zážitky jsou v knize citovány. V kapitole nazvané „Actors“ nás autor s pěti muži seznámí blíže, je tomu tak především proto, že jejich příběhy jsou nejvýrazněji zastoupeny v podkapitole „The Show Begins: Fathers in Labor and Delivery“, kterou jsem se rozhodla v překladu vynechat. Bylo otázkou, zdali potom nevynechat celou podkapitulu „Actors“, ale po konzultaci s vedoucí práce Mgr. Z. Šťastnou jsem došla k závěru, že některé informace z této podkapitoly jsou přínosné a důležité i pro ostatní pasáže. Nicméně to, že

se v textu objevují i další muži, například Rob, Dave, Kevin nebo Jason, vytváří pro čtenáře lehký pocit zmatku. Tomu se asi v aktuální situaci textu nedá vyhnout, neboť ostatní muži jsou známí buď z vynechané podkapitoly, nebo spíše z předchozích kapitol knihy.

Že autor počítal s tím, že čtenář bude mít přečtené předchozí kapitoly knihy, se také ukazuje, když odkazuje na díla jiných autorů, na výsledky jejich studií nebo na praktiky typické pro americké prostředí. Taková místa v textu najdeme tři a u všech z nich jsem se rozhodla pro vnitřní vysvětlivku. Ty jsem vytvořila na základě informací o daných autorech a jejich činnosti nebo o americké porodnické realitě, a to především proto, že můj čtenář nejenže pravděpodobně není obeznámen s celosvětovým diskurzem porodní literatury, ale navíc ani nemá k dispozici předchozí kapitoly, v nichž by byl tento nedostatek jistě napraven. Překladačská řešení uvedu v dané kapitole.

3.2.4. Syntax

Při analýze syntaktické struktury je potřeba upozornit na dvě roviny. První rovina je rovinou autorova vyjadřování, střídají se zde pasáže, v nichž autor svým způsobem vypravuje příběh revoluce v rození dětí, popisuje pocity párů nebo otců a celkově se, jak na lexikální, tak na syntaktické úrovni, pohybuje spíše u stylu prostě-sdělovacího. V jiných pasážích, kde se autor dostává k odbornější problematice a například popisuje genetické testování nebo výsledky jiných odborných prací, se jeho syntax zesložituje a dostává se více na půdu odborného stylu. Tato kombinace je logická a přirozená pro styl populárně naučný. Syntax je ale nicméně vzhledem k anglosaskému úzu zatížena nominálností, která je pro český úzus nepřirozená, např.: *But there is no preparation for labor; nothing to dispel the shock that parents feel as they start down that arduous and unpredictable, unstoppable and unavoidable pathway of childbirth.* (VT 161). Jaké problémy z této skutečnosti vyplývaly pro překlad, budu popisovat dále.

Druhá syntaktická rovina se objevuje v citacích z rozhovorů s otcí, které mají typické znaky mluveného nepřipraveného projevu. Svou roli hraje i to, že otcové popisují emotivní události, které pro ně měly značný subjektivní význam. Jsou zde tedy spíše kratší věty, nabalované jedna na druhou, přerušované pauzami, informace se častokrát opakují, syntax se paradoxně místy stává ještě komplikovanější, např.: (...) *“I found out. I wasn't supposed to but I did. I called the doctor and I found out. Then my wife found out. I got into a lot of*

trouble. She wanted it to be a surprise but she found out that I circumvented her and found out. I guess [knowing] was more important to me.“

3.2.5. Lexikum

Výběr lexika kopíruje výše načrtnutou syntaktickou strukturu, v pasážích, kde autor popisuje různé události ze života rodičů v očekávání nebo mužů, kteří se ocitnou v mnoha rozličných situacích (nechtěné těhotenství, potrat), stejně jako v kapitole, kde autor představuje muže, kteří budou hlavními aktéry následujících událostí, je lexikum neutrální. Úroveň se posouvá k odbornější slovní zásobě především v pasážích, v nichž autor popisuje odbornější záležitosti, tedy při popisu neplodnosti a problémů, které ji provází, chromozomálního testování nebo pohledů jiných autorů a studií na otce a potrat. V neutrálnějších pasážích se sice objevuje slovní zásoba z okruhu porodu a těhotenství, zůstává ale stále na neutrální úrovni, resp. na úrovni, kterou obsáhne každý člověk, který se o danou problematiku alespoň povrchně zajímá. V odbornější rovině se pak vyskytují medicínské termíny.

Syntaktické a lexikální prostředky dohromady utváří stylové roviny textu, které opět kolísají podle výše načrtnutého schématu.

3.2.6. Neverbální prvky

Text je vystavěn tak, jak jsem uvedla výše, autor používá jinou velikost písma a zvýraznění pro názvy podkapitol a jiné pro názvy jednotlivých oddílů v podkapitolách, tuto grafickou úpravu jsem se rozhodla zachovat. Odstavce jsou ve výchozím textu oddělovány následovně: první není odsazen, pravděpodobně proto, že mu předchází název oddílu či podkapitoly, následující ano. Pro větší přehlednost textu a snazší orientaci v něm jsem se rozhodla tuto grafickou strategii nepoužívat a všechny odstavce v textu překladu odděluji řádkem a nikoliv odsazením.

3.2.7. Suprasegmentální znaky

Vzhledem k tomu, že text obsahuje přepis některých částí z nahrávek rozhovorů s jednotlivými muži, objevují se v těchto pasážích grafické prostředky ukazující např. na pauzy v řeči nebo nesrozumitelné výrazy. I tak ale autor nezahrnuje např. hezitační zvuky a

jiné průvodní projevy mluveného projevu, nejedná se tedy o fonetické přepisy, nýbrž spíše o přepisy s důrazem na obsah.

Autor také na mnoha místech používá řečnické otázky, čímž rozhodně nastoluje v textu jiný tón, než kdyby otázku například formuloval skrze oznamovací větu. Tento jev v textu zachovávám.

4. TYPOLOGIE PŘEKLADATELSKÝCH PROBLÉMŮ A JEJICH ŘEŠENÍ

4.1. Lexikální rovina

Na lexikální rovině jsem musela řešit především problém s převodem základní slovní zásoby daného tématu, tedy obecných pojmů jako „birth“, „birthing“, „labor“ nebo „delivery“, dále odborných termínů, a to z oblasti medicíny, folkloristiky/antropologie a sociologie a dále problém typický především pro tuto práci, a sice převod přímých řečí zpovídaných otců.

4.1.1. Obecné pojmy

Problémy v této oblasti vytvářela především kolokabilita v českých slovních spojeních a přesné vyjádření dané fáze porodu. Vzhledem k tomu, že se jedná o odborné termíny jenom do určité míry a že jsou v textu hojně používány, nebylo možné zvolit jedno řešení pro celý text, naopak bylo nutné skutečně pečlivě zvažovat kolokabilitu v českém prostředí, na mnoha místech bylo nutné tyto výrazy převést do vysvětlující verbonominální konstrukce nebo do vedlejší věty.

labor: „the physical activities (as dilation of the cervix and contraction of the uterus) involved in giving birth; *also* : the period of such labor“ (M-W), překladový slovník nabízí ekvivalenty „porodní bolesti“ a „porod“ (H-H), po přihlédnutí k výše zmíněné definici z výkladového slovníku, jsem se přiklonila spíše k ekvivalentu „porod“, což je „proces, jímž se dostává dozrálý plod z těla matčina“ (SSJČ). V angličtině ale slovo „labor“ explicitně označuje ještě skutečnost, že žena má kontrakce. Tato skutečnost je v češtině spíše implicitní, rozlišení je jasné z kontextu a z kolokace, ve které se „labor“ vyskytovalo, např.: „be in labor“ → rodit x „go into labor“ → kontrakce začaly. V češtině se, dle mého názoru a dle zkušeností ze sekundární literatury a zdrojů, používá spíše slovní spojení „začaly mi kontrakce“ než „začala jsem rodit“, byť z medicínského hlediska označují tyto dva výrazy stejnou skutečnost.

delivery, birth: delivery: „1 : the act of giving birth : the expulsion or extraction of a fetus and its membranes, 2 : the procedure of assisting birth of the fetus and expulsion of the placenta by manual, instrumental, or surgical means.“ (M-W) Vzhledem k tomu, že ve

slovníku Merriam-Webster je „delivery“ uvedeno až v tzv. „Medical Dictionary“, považovala bych ho za odbornější variantu slova „birth“, které se již nachází v běžné slovní zásobě slovníku, a definice je následující: „1 *a* : the emergence of a new individual from the body of its parent, *b* : the act or process of bringing forth young from the womb.“ (M-W med.) Překlad slova „delivery“ nám dává na výběr následující ekvivalenty: „porod, slehnutí (...); vypuzení placenty“ (H-H), překlad slova „birth“ tyto (relevantní pro náš text): „narození, porod“ (H-H). Jak je evidentní z českých překladů, přeci jen existuje mezi těmito dvěma výrazy rozdíl; „birth“ je výraz obecnější, zatímco „delivery“ označuje skutečně až závěrečnou fázi porodu. K tomuto závěru mě vede také používání slovního spojení „labor and delivery“ (v textu několikrát), které jasně napovídá, že je v angličtině tendence oddělovat tyto dvě fáze, a sice fázi vypuzování plodu z těla (labor) a fázi závěrečnou, kdy je plod skutečně vypuzen (delivery). Vyvodila jsem tedy, že čeština nemá pro „delivery“, kromě obecných slov „narození“ či „porod“ žádný ekvivalent. Ono zmiňované slovní spojení „labor and delivery“ jsem nejčastěji překládala jako „všechny fáze porodu“, jinak podle kontextu různě, zpravidla buď zeslabeným výrazem, nebo verbonominální konstrukcí.

birthing: výkladový slovník říká, že birthing je: „*adj.* Having to do with or used during birth: a birthing counselor. *n.* The act of giving birth.“ (FD). V textu se nejčastěji objevovalo slovní spojení „birthing fathers“, „birthing couples“, „birthing tragedies“, ale i „birthing classes/courses“. Tato slovní spojení nemohou mít v češtině pro „birthing“ jeden ekvivalent, např. pro „birthing tragedies“ se překlad „porodní tragédie“ relativně hodí, přesto jsem ve většině těchto případů volila převod „u porodu“ nebo „při porodu“, v případě „birthing classes/courses“ má čeština zaužívaný termín „kurz předporodní přípravy“ nebo kratší „předporodní kurz“, které jsem používala. Slovní spojení z názvu knihy, a sice „birthing fathers“ jsem nejčastěji překládala jako „otcové u porodu“.

Na obecné rovině se také objevil problém s podměty v angličtině, konkrétně časté střídání „men“ a „fathers“ a „their partners“, „women“ a „mothers“, při překladu jsem se snažila dbát na užívání správných ekvivalentů, nicméně na některých místech jsem dala prioritu použití vzájemně se hodící dvojice. Dále bylo poměrně problematické používání „couple/s“ na místech, která jsou pro češtinu nepřirozená, a přivlastňování těhotens tví otci nebo celému páru.

4.1.2 Odborné výrazy

Medicínská oblast

Do této skupiny bych zařadila tyto pojmy: *vasectomy* (VT 167) → *vasektomii* (CT 15), podvázání varlat má v češtině ještě význam jisté sexuální praktiky, rozhodla jsem se proto pro výraz medicínský, navíc, dle mého názoru, široce srozumitelný. Dále se v textu vyskytovaly názvy nemocí: (...) *Huntington's disease*, *cystic fibrosis*, *Tay-Sachs disease*, *hemophilia A* (VT 168), (...) *muscular dystrophy*, *sickle cell anemia* (VT 175) → (...) *Huntingtonovy choroby*, *cystické fibrózy*, *Tay-Sachsovy choroby*, *hemofilie typu A* (CT 16), (...) *svalové dystrofii*, *srdpkovité anémii* (CT 23), i v tomto případě jsem se rozhodla zachovat odborné medicínské názvy, které věrně kopírují anglickou předlohu, a to proto, že považuji svého čtenáře za stejně vzdělaného jako čtenáře výchozího textu, nevidím tedy důvod nemoci vysvětlovat nebo pro ně hledat neexistující „lidové“ ekvivalenty.

Objevily se samozřejmě výrazy z těhotensko-porodnického diskurzu, jako např.: *back labor* (VT 165) → *křížovými bolestmi* (CT 13), *emergency c-section* (VT 165) → *akutním císařským řezem* (CT 13), *vaginal birth* (VT 165) → *porodem přirozenou cestou* (CT 13). Dalšími výrazy byly *ectopic pregnancy* (VT 170) → *mimoděložní těhotenství* (CT 17) a *quickening* (VT 171) → *první pohyby plodu* (CT 18). Všechny tyto výrazy jsem v podstatě znala, přesto jsem jejich užití, stejně jako užití jiných výrazů z oboru porodní asistence a medicíny, konzultovala s Bc. Dagmar Karbulkovou, porodní asistentkou.

Psychologie a sociologie

V textu bylo mnohokrát použito slovní spojení „double bind“, které je podstatou celého rozebíraného argumentu, a sice, že otcové jsou při porodu nuceni spolupracovat s nemocničním personálem a zároveň být citliví ke své partnerce a zachovat si svůj vztah k ní. Po konzultaci se studentkou psychologie na Masarykově univerzitě v Brně, Bc. Terezou Staňkovou, jsem se dozvěděla, že zaužívaný český překlad je skutečně „dvojná vazba“. Vzhledem k tomu, že je termín několikrát vysvětlován, nepovažuji jeho další vysvětlování v textu za nutné.

Termín, který byl poněkud problematictější je „coach“ nebo „coaching“ (VT 162, 163, 166 a dále), a to především proto, že bylo třeba rozhodnout se pro jednu variantu překladu, pokud možno co nejpřirozenější pro české prostředí. V tomto případě jsem se

rozhodla pro kreolizaci (Popovič 1975, 278) a volila tvary „kouč“ nebo „koučink“. Ačkoli osobně jsem proti těmto tvarům a raději bych exotizovala a zachovala původní pravopis slov, v českém prostředí (především sociologie a psychologie) se tyto termíny již tak vžily, že je vhodné používat je v tomto tvaru.

Autor textu ještě užívá pojmu „procreative consciousness“ (VT 167) vytvořeného sociologem Williamem Marsigliem, ke konzultaci mi byla doporučena Mgr. Olga Nešporová, Ph.D., která se zabývá sociologií rodiny. Bohužel i po konzultaci s ní se zdá, že v češtině pro tento termín neexistuje zaužívaný ekvivalent, uchýlila jsem se tedy k autorskému řešení, které mi konzultantka schválila, a sice „vědomí pokračování rodu“.

Dalším termínem bylo *ESP* (VT 207) → *mimosmyslové vnímání* (CT 27), tento ekvivalent je lehce dohledatelný a nevyžadoval si zvláštní péči, stejně jako *attachement theory* (VT 207) → *teorii kontaktního rodičovství* (CT 27).

Folkloristika

Na dvou místech se v textu objevují pojmy z folkloristiky, a sice „birthing scene“, „popular culture“ a „contemporary myths“. S PhDr. Petrem Janečkem, Ph.D. jsem konzultovala především adekvátnost mnou navrhovaných překladových řešení a jejich vhodnost s ohledem na odbornost čtenáře. Překlad, který by většina nefolkloristů vnímala přirozeně, jako např.: „birthing scene“ → „těhotensko-porodnický folklór“ by pro folkloristy mohl být zavádějící a implikovat, že taková praxe existuje v dané kultuře pouze v ústním podání. Vzhledem k tomu, že popisovanou praktikou je čekání u těhotenského testu, vyloučila jsem tuto překladovou možnost a zvolila překlad vhodnější a bližší původnímu významu, a sice „těhotensko-porodnická situace“, pro představu o popisované skutečnosti uvedu další navrhovaná řešení, a sice „diskurz“, „aktivity“ nebo „praktiky“. Ostatní dva pojmy jsou pojmy zcela běžnými a ve folkloristice zaužívanými, jejich překlad je pak „popular culture“ → „populární kultura“ a „contemporary myths“ → „současné pověsti“. Překlad „populární kultura“ se do textu hodil, „současné pověsti“ ale naopak působí poněkud zvláště, a to především proto, že práce není podstatou folkloristická, a ačkoli autor mohl u svého čtenáře takovou znalost předpokládat, já ji spíše nepředpokládám. Proto jsem se rozhodla pro překlad „contemporary myths“ → „současný folklór“ (jak již bylo ukázáno výše, odkazuje tento výraz spíše k praktikám, které kolují v ústním podání nebo mediích, reálně jsou ale přítomné spíše zřídka, pokud vůbec).

4.1.3. Převod přímé řeči

Dále byl na lexikální rovině problém s převodem přímých řečí otců tak, aby byla zachována hovorovost, spontánnost a subjektivita projevu a zároveň projev nepůsobil příliš vulgárně a nerušil svou kolokviálností čtenáře. Po konzultaci s vedoucí práce Mgr. Zuzanou Šťastnou a s konzultantkou práce PhDr. Evou Kalivodovou, Ph.D. jsem zvolila strategii, ve které bude expresivita v co nejvíce případech nesena syntaxí namísto lexika a z lexikálního hlediska bude vyvinuta snaha o co možná největší omezení koncovek „-ej“ u adjektiv (vzhledem k tomu, že hovoří muži, byla tato koncovka v několika případech značně kumulovaná). Tato strategie měla v několika případech za následek snížení počtu adjektiv, což bylo výhodné i z hlediska vysoké expresivity míst, která by v češtině působila spíše pateticky než skutečně emotivně. Pro lepší ilustraci uvedu několik příkladů vynechání jednoho adjektiva: *I was wrung out and worn out and tired* (VT 161) → *Byl jsem orvanej a utahanej* (CT 1) nebo *[I was] just very excited and pleased and just really ecstatic and really overcome* (VT 162) → *[Byl jsem] hrozně rozrušenej a rád a prostě ohromenej*. (CT 10). Už v této podobě působí text dostatečně emotivně a expresivně, co se týče kolokviálnosti a nespisovnosti jedná se myslím o nejzazší hranici, která snad ještě čtenáře nebude tolik rušit. Dále například: (...) *and so it was very, very deep. Very, very special, and very, very strong.* (VT. 206) → (...) *a tak to byl hodně hluboký zážitek. Bylo to výjimečný a strašně, strašně silný.* (CT 26); v tomto případě bylo nutné doplnit neurčitý podmět, protože pokud by měla být adjektiva vztahována k maskulinu „zážitek“, opět by se dalo koncovce „-ej“ vyhnout jen velmi těžko.

4.1.4. Expresivní výrazy

Vzhledem k tomu, že zvláště americký úzus pracuje s mnohem vzletnějším a z pohledu češtiny až patetickým vyjadřováním, byl na některých místech problém i s výrazy, které použil sám autor. Například v této větě: *For one, childbirth is one of a father's most profound experiences, almost invariably electrifying.* (VT 162) → *Narození dítěte je jedním z nejhlubších zážitků v životech otců, téměř pro všechny bez rozdílu hluboce emocionálním.* (CT 10). Slovníky v tomto případě ani neposkytují použitelné ekvivalenty, výkladový slovník poskytuje alternativu „very exciting“ (CD); „velmi vzrušující“ se ale v češtině pro popis porodu použít nedá. Bylo tedy nutné sáhnout k intelektualizaci a k řešení, které je sice méně expresivní, ale lépe odpovídá českému úzu.

Otázkou je významová ekvivalence, která ale byla, dle mého názoru, v rámci možností zachována. Další příklad nalezneme v této větě: *Over and above all, he struggles to maintain a powerful and intimate connection with her as she moves through the portals of birthing*. (VT 163) → *Zkrátka když žena rodí, muž se ze všech sil snaží zachovat s ní hluboký a blízký kontakt*. (CT 11). V tomto případě se skutečně jedná o významovou ztrátu, nivelizaci a generalizaci. V českém prostředí by bohužel, i přes veškerý antropologický kontext a přes rituální pojmání porodu, překlad se zachováním této metafory působil nepřirozeně.

Velice problematická byla například tato věta: *It provides the suitable ritual climax, raising fathers and mothers to new heights of involvement and experience*. (VT 209) → *V tomto momentě se páru dostane náležitého rituálního završení celého procesu a zároveň poprvé prožívají hloubku této zkušenosti a intenzitu, se kterou jsou do ní vtaženi*. (CT 29). Problematicnost této věty spočívala ve dvou aspektech; prvním z nich je metaforičnost, vzletnost a expresivita: v případě překladu snažícího se o zachování metafory originálu by výsledek působil nepřirozeně, a to především z hlediska odbornosti textu. Druhým aspektem byla značná eliptičnost věty, která ji bez doplnění činí pro českého čtenáře poměrně nesrozumitelnou. Pomocí změny lexika i syntaktické struktury se podařilo vyrovnat se s oběma problémy najednou; doplnění budu komentovat v kapitole o posunech, které vznikly při překladu.

4.2. Syntax

Na syntaktické rovině byla problémem především přílišná nominálnost a kondenzovanost anglických vět. Bylo tedy na mnoha místech nutné syntax rozvolňovat a nahrazovat nominální výrazy vedlejšími větami nebo výrazy verbonominálními, pro ilustraci uvedeme několik příkladů a různých druhů řešení. Cílem rozhodně není pokrýt všechny případy a způsoby řešení, ale spíše poukázat na možné strategie.

V tomto případě bylo místo několikanásobného rozvitého předmětu užito vedlejších vět: *They talked about **the joy of being** with their wives and the power of holding their babies, but they also identified problems*. (VT 162) → *Hovořili o **radosti z toho, že mohli být svým ženám nablízku**, a o síle okamžiku, ve kterém poprvé drželi svoje děti, zmiňovali ale také komplikace*. (CT 10). Navíc bylo nutné provést zlogičtění výrazu *power of* → *síla okamžiku*.

V jiném případě bylo nutné vypořádat se s kumulací adjektiv v postavení přívlastku postupně rozvíjejícího: *But there is no preparation for labor; nothing to dispel the shock that parents feel as they start down the arduous and unpredictable, unstoppable, and unavoidable pathway of childbirth.* (VT 161) → *Na porod se ale připravit nemůžou; ten šok, který provází počátek strastiplné a nepředvídatelné cesty, na které se nelze zastavit a které není možné se vyhnout, ten zůstane navždy obestřen tajemstvím.* (CT 9). Adjektiva byla částečně ponechána jako v originále a částečně nahrazena vedlejšími větami, význam byl navíc přenesen na slovesa, což umožňují a svým způsobem i dosti naznačují sama adjektiva svou příponou „-able“.

V tomto případě došlo k rozdělení souvětí, a to především proto, že nominálnosti se dalo těžko vyhnout, a souvětí bylo tím pádem potřeba odlehčit a zpřehlednit, k tomu poté přispěla ještě vedlejší věta namísto infinitivní konstrukce. *Today's couple has the power to know now, and the speed of home testing allows little ambiguity **with which to assimilate** the sometimes new idea of pregnancy into their identities and lives.* (VT 171) → *Dnešní páry mají moc vědět vše hned. Rychlost domácího testování navíc nenechává prostor pro nejistotu, **kteřá by párům umožnila postupně se sžít** s někdy novou představou těhotenství coby součásti identity a života páru.* (CT 19)

V některých případech se ukázalo jako optimální řešení nahrazení substantiv adjektivy, resp. v tomto konkrétním případě převod několikanásobného předmětu do pozice vedlejší věty předmětné. *They speak of the intensity, the exhilaration, the joy, and the magic of being there.* (VT 205) → *Hovoří o tom, jak intenzivní, radostný a vyčerpávající byl pro ně pobyt na porodním sále, hovoří o kouzlu těchto okamžiků.* (CT 25). Význam byl ze substantiv přenesen na adjektiva s výjimkou *magic* → *kouzlo*, neboť tento význam působil v adjektivní podobě poněkud pateticky.

V tomto případě se jedná vedlejší větu obsahovou, tentokrát je několikanásobným větným členem předmět nepřímý. *Men expressed **misgivings** about how little they could do to help, about failing in their role as coach, and about their frustrations with the nurses and the hospital.* (VT 207) → *Muži **byli zklamání** z toho, jak málo mohli svoji partnerce pomoci, měli pocit, že nedostáli své roli kouče, mnozí byli frustrováni ze sester a z nemocnice.* (CT 28). Aby bylo možné tento nepřímý předmět rozdělit do několika vět vedlejších, bylo nezbytné pracovat s anglickým výrazem „express misgivings“ a

významově jej rozdrobit do dvou sloves, a sice „být zklamán“ a „mít pocit“. „Být frustrován“ vychází z originálu, nominální vazba byla pouze nahrazena vazbou verbonominální.

Z pohledu syntaxe se vyskytl ještě jeden problém, a sice několik vět jednoduchých, maximálně rozvitých vedlejší větou, které spolu významově souvisí, v textu po sobě bezprostředně následují, a přesto jsou odděleny tečkou. V českém překladu, také vzhledem k úzu odborných textů, pak tyto krátké věty působí rušivě. Samozřejmě může taková syntax být příznaková a např. stupňovat dramatickost či emotivnost promluvy nebo zdůrazňovat dané skutečnosti, nicméně se nedá říci, že by se jednalo o syntaktický prostředek typický pro populárně naučný nebo odborný text. V češtině potom navíc takovýto způsob strukturování textu, zvláště s ohledem na informace ve větách obsažené a na výběr lexika, působí značně pateticky, např.: *Sitting in class, he held his body and arms to create a safe space for Laura. When she talked, he listened, with obvious caring in his eyes.* (VT 165) → *Když seděli ve třídě na kurzu, vytvářel pro ni svými pažemi a tělem bezpečný prostor, a když mluvila, byla z jeho pohledu patrná všechna pozornost, kterou jí věnuje.* (CT 13) Spojením obou vět bylo dosaženo zmírnění patosu situace. V tomto případě je spojení obou vět navíc výhodné i proto, že je možné místo gerundiální konstrukce, která uvozuje první větu, použít úvodní vazbu věty druhé a vytvořit souvětí se souřadně spojenými vedlejšími větami časovými.

Vzhledem k četnosti těchto jednoduchých vět, časté nemožnosti odpovědět si na otázku, zdali autor tímto syntaktickým prostředkem nesleduje konkrétní cíl, a vzhledem k ne tak vysoké odbornosti textu byla zvolena následující strategie. Na místech, kde tyto jednoduché věty nepůsobí vyloženě neobratně a kde je vyšší pravděpodobnost, že tento syntaktický prostředek autor použil s jistým záměrem, byly tyto věty ponechány ve struktuře shodné s originálem. Oproti tomu na místech, kde díky spojení vět došlo ke zpřehlednění textu, k usnadnění percepce nebo ke zmírnění patosu a tedy přiblížení textu českému úzu, byly věty spojeny. Takovým příkladem může být již výše zmíněná věta nebo např.: *He loved to talk about his birthing experiences and it took us three interviews to get beyond the birth of his first child. Nicolas threw himself into birthing with the same eagerness that drove his conversations.* (VT 165 – 166) → *Velice rád hovořil o svých zážitcích z porodů (probrat první nám trvalo tři sezení) a stejnou energii, která se projevovala při našich rozhovorech, věnoval Nicolas i samotnému procesu.* (CT 13).

V tomto případě nešlo ani tolik o nahrazení nepřírozeně krátkých vět, jako spíše o zpřehlednění vazeb a zmírnění patosu, k čemuž bylo použito například i převedení jedné věty do eliptické konstrukce - vsuvky.

There is little legal recognition of a father's right to make a decision concerning the fetus. In most states, women do not even have a legal responsibility to notify the father of a pregnancy. (VT 173) → Právo otců rozhodovat o nenarozeném dítěti je ve většině legislativ opomíjeno, například ve většině amerických států zákon ženě ani neukládá povinnost informovat otce dítěte o těhotenství. (CT 21). Jak bude uvedeno dále v komentáři, v tomto případě bylo nezbytné větu doplnit o informaci, že se jedná o americké státy, a nikoliv o státy světa. Díky tomuto doplnění se pak spojení vět přímo nabízí a, vzhledem k tomu, že v tomto případě autor pravděpodobně nesledoval oddělením vět žádný konkrétní cíl, je možné k tomuto kroku přistoupit bez toho, aby došlo k významové nebo stylistické ztrátě.

Martin's story was unique in his telling of the father's side of miscarriage. Their first pregnancy ended early. (VT 166) → Martin mi jako jediný vyprávěl o mužském pohledu na potrat. Jejich první těhotenství skončilo časně. (CT 14). Tyto dvě věty uvádím jako příklad situace, ve které jsem ke spojení vět nepřistoupila, jakkoli by to stylistika češtiny nejspíše uvítala, a to především proto, že autor zde evidentně chce zdůraznit onu tragickou událost a dát jí prostor. Vyznění těchto dvou vět ani není nijak patetické, nebyl tedy dostatek důvodů pro jejich spojení.

4.3. Kulturní neekvivalence

Realita amerických předporodních kurzů, pokud máme na mysli ty soukromé, není zásadně odlišná od reality české, nicméně předporodní příprava v českých porodnicích má často naprosto jiný formát a ve skutečnosti slouží spíše k seznámení s prostředím konkrétní porodnice než k přípravě na porod. Dá se očekávat, že čtenář buď bude vědět, že přístup amerických porodníků k otci u porodu je jiný, nebo to pochopí z kontextu. Americký přístup se liší především v tom, že se zdravotnický personál snaží otce zapojovat do procesu a bere ho jako partnera při snaze provést ženu porodem tak, jak si to celá společnost představuje. Nicméně text je, dle mého názoru, srozumitelný i bez kompenzace této znalosti, především proto, že vše vyplyne mimoděk z výpovědí otců i z popisované problematiky. V tomto kontextu je poněkud problematická otázka koučinku ženy při

porodu, tento přístup je v americké kultuře poměrně běžný a úkolem otce bývá ženu při porodu aktivně vést, dýchat s ní a celkově s ní pracovat tak, aby v pořádku porodila a dělala to, co chce zdravotnický personál. Tato role otce u porodu se již etablovala i v českém prostředí, alespoň co se týče výuky v předporodních kurzech. Na základě nich pak i u samotného porodu asistuje mnoho nastávajících otců, nicméně stále si myslím, že oproti českému prostředí je v USA otec brán více jako partner personálu a personál s ním jako s takovým mnohem více počítá.

Při popisu situace v porodnici se objevilo následující: *They [fathers, pozn. překl.] are to minister to mother's physical needs with icechips and bedpans.* (VT 163). V českých porodnicích se, dle mých informací, ledová tříšť či led ani ohřívací dečky nebo termofory standardně nepoužívají. Nabízela se tedy otázka, zda se nepokusit o lokalizaci a přiblížení textu českému čtenáři. Problém je v tom, že v českých porodnicích má matka obvykle dovoleno pouze pít, a to ještě ne vždy, o termoforech si, pokud si je nepřiveze z domova a jejich použití vysloveně neprosadí, může nechat jen zdát. Žádný ekvivalent se mi tedy nalézt nepodařilo. Navíc považuji americké porodnické prostředí za poměrně známé (např. z amerických filmů či seriálů) a tyto dva pojmy za natolik všeobecně rozšířené, že jsem se rozhodla výraz zachovat.

V textu je jedno místo, kde autor odkazuje na americký sitcom „I Love Lucy“ z 50. let minulého století: *When Lucy and Ricky got pregnant with little Ricky, in the episode of television situation comedy „I Love Lucy“ in 1953, it seemed like an act of God.* (VT 168). Rozhodla jsem se toto místo celkově vypustit, neboť nemohu u čtenáře předpokládat takovouto znalost, a provést lokalizaci by, vzhledem k tomu, že ve zbytku textu budou zachovány americké reálie, nebylo možné, i pokud by se snad podařilo najít v českých televizních seriálech podobnou situaci podobného vyznění.

S podobným problémem jsem se potýkala i na tomto místě: *Kind of like saying your son died for a good cause in Vietnam.* (VT 177) → *Něco jako když vám někdo řekne, že váš syn umřel ve Vietnamu pro dobrou věc.* (CT 25), nicméně válka ve Vietnamu je rozhodně mnohem univerzálnější kulturní referencí než sitcom „I Love Lucy“. Rozhodla jsem se tedy nelokalizovat, ale spíše exotizovat, a ačkoli nepovažuji válku ve Vietnamu v českém prostředí za neznámou nebo cizí, je pravda, že k ní logicky nemáme takový vztah

jako lidé v USA. Nemyslím si ale, že by tento odkaz byl pro čtenáře nesrozumitelný nebo že by jej interpretoval jinak, než bylo zamýšleno autorem.

To, že text vznikl v americkém prostředí, se také projevuje poněkud zúženým referenčním rámcem autora, např. ve větě: *In most states, women do not even have a legal responsibility to notify the father of a pregnancy.* (VT 173) Autor, jak jsem si ověřila u třech na sobě nezávislých rodilých mluvčích, dvou Američanech a Britovi (Robert Russell, M.A.), zcela jistě odkazuje k americkým státům. Pokud by tedy byl použit překlad „ve většině států“, došlo by k významovému posunu. Na tomto místě tedy bylo nezbytné lokalizovat a překládat jako „ve většině amerických států“.

4.3.1. Kompenzace znalostí

Jak jsem již uvedla v kapitole o presupozicích, v textu se objevují místa, kde autor počítá s tím, že čtenář četl předchozí kapitoly nebo že se orientuje v celosvětovém porodnickém diskurzu. Vzhledem k tomu, že od svého čtenáře nemohu očekávat ani jednu tuto variantu, rozhodla jsem se tato místa řešit vnitřními vysvětlivkami, a to na základě informací dostupných o autorech nebo o popisovaných pojmech. Uvádím všechny tři příklady.

From the first years of the childbirth revolution, Dick-Read was intensely aware of the importance of the bond between lovers as procreative partners. (VT 206) → *Od prvních let revoluce v rození dětí si britský propagátor přirozených porodů Grantly Dick-Read intenzivně uvědomoval, jak důležité je pouto mezi dvěma lidmi, kteří společně dávají život novému dítěti.* (CT 26)

Nichols' study documented men's satisfaction with their birth experience, but ambivalence was expressed as well. (VT 208) → *Ze studie Mary R. Nicholsové, ve které se zabývala pocity otců při prvním porodu, byla jasná spokojenost mužů s celou událostí, objevily se ale i poněkud ambivalentní pocity.* (CT 28)

Fathers are expected to alleviate the pain with massage, breathing excercises, and verbal cues. (VT 163) → *Od otců se očekává, že rodiče uleví od bolesti masáží a dechovými cvičeními nebo že ji budou pomoci klíčových slov provádět konkrétními fázemi porodu a pomáhat jí tak dělat to, co chtějí zdravotníci.* (CT 11). Tuto vnitřní vysvětlivku jsem vytvořila na základě konzultace s porodní asistentkou, Bc. Dagmar Karbulkovou,

kteřá mi vysvětlila, jak funguje koučování ženy při porodu a zároveň dodala, že i v českém prostředí někdy otec s matkou „dýchá“ a pomáhá jí tak lépe projít celým procesem. Považovala jsem nicméně za nutné celou věc vysvětlit, právě proto, aby měl i český muž šanci si pod „klíčovými slovy“ něco představit.

4.4. Chyby a nejasnosti v překladu

Po konzultaci s Robertem Russellem, M.A. se ukázalo, že v textu jsou tři místa, která mají nejasný význam a je u nich potřeba úprav nebo intelektualizace, aby byl překlad možný. Prvním takovým je toto: *Parents of healthy newborns touch each little finger and marvel at its perfection; today's pregnant parent can pinpoint specific chromosomes to assure that everything is correct.* (VT 175) → *Rodiče zdravých novorozenců hladí jejich prstíčky a obdivují dokonalost každého z nich; dnešní páry v očekávání mohou zaměřit pozornost lékařů na testování konkrétního chromozomu, chtějí-li se ujistit, že je vše v pořádku.* (CT 23). Prvním problémem bylo sloveso „assure“, které si žádá substantivní nebo zájmenný předmět, a v tomto případě je tedy užito nesprávně. Možností by bylo například „assure themselves“, význam tohoto slovesa v této větě byl Robertem Russellem určen jako „make sure“ nebo „check“. Dále bylo problematické určit, zdali je testována DNA rodičů nebo DNA dítěte, a protože obojí je možné, překládala jsem stejně dvojznačně.

Nejasnost nebo spíše nelogičnost se objevila v této pasáži: *But it hit Martin's wife harder, in part because Martin thought that he was different, and in part because he felt a need to take care of her.* (VT 176). Věta začíná informací o Martinově ženě, důvody pro to, jak se cítila, jsou ale pokládány z pohledu Martina. Vzhledem k tomu, že dále v textu autor vše vysvětluje tím, že mužské vnímání je odlišné a že muži jsou navíc ti, na jejichž bedra dopadá největší podíl péče o ženu po potratu, bylo jasné, že v této pasáži se jedná o úvod k této argumentaci. Rozhodla jsem se tedy upravit začátek věty tak, aby byla zachována logická koherence věty a překládala jsem následovně: *Celá událost zasáhla Martina méně než jeho ženu, byl přesvědčen, že částečně proto, že je jiný, a částečně proto, že měl pocit, že se o ni musí postarat.* (CT 24).

V poslední sporné pasáži autor popisuje různé antikoncepční prostředky, následně říká, že chceme vše podřídít vlastnímu rozvrhu a nedbáme na rytmus přírody, a vše zakončuje následující větou: *We think that the same medical techniques and technology*

can initiate a pregnancy in a carefully chosen month. (VT 169) → Myslíme si, že stejně jako jsme se před otěhotněním záměrně chránili, můžeme si ho teď přesně naplánovat. (CT 16). Z výše řečeného vyplývá, že za pomoci antikoncepčních metod by se mělo lidem povést naplánovat si těhotenství přesně, proti čemuž nelze nic namítat, ovšem problém vzniká ve slovese „initiate“, pokud vím, antikoncepční prostředky obvykle těhotenství neinicíují, viz tedy překlad výše, za pomoci zlogičtění a ztráty části významu „techniques and technologies“.

4.5. Důsledky umělé výstavby textu

Umělá výstavba textu měla za následek již výše zmíněný problém, a sice tuto konkrétní větu, která odkazuje na skutečnosti, které následně nejsou, v důsledku vynechání jedné podkapitoly, popisovány: *Each father's story is unique; some suffered miscarriages, others difficult labors, and two men tell of unexpected c-sections. (VT 164) → Každý příběh je jedinečný, někteří muži se svými partnerkami prožili potraty, jiní těžké porody. (CT 12).* Zvažovala jsem doplnění jinou relevantní informací o tématu následujícího textu, nicméně věty následující bezprostředně po této hovoří pouze o porodech, a tak by např. zmínka o problémech s početím nepůsobila přirozeně.

5. TYPOLOGIE POSUNŮ

V této kapitole budu nejdříve používat klasifikaci posunů podle Antona Popoviče (Popovič 1975, 123), přičemž s ohledem na to, že se ve své knize orientuje především na teorii uměleckého překladu, je nutné vzít v potaz fakt, že některé jím uváděné kategorie a postupy jsou pro překlad odborného textu irelevantní, např. definice posunů na makrostylistické rovině. Nicméně pro řešení posunů na mikrostylistické rovině poskytuje A. Popovič alternativy řešení výrazových situací v originálu:

„Nateraz sa chceme obmedziť na spôsob riešenia výrazových situácií originálu v cieľovom jazyku. Ide o tieto alternatívy:

1. prekladateľ výrazovo adekvátne vystihuje významový invariant originálu, výrazové prvky prekladu a originálu si funkčne aj štruktúrne navzájom zodpovedajú;

2. prekladateľ má k dispozícii ekvivalentné výrazové prostriedky na vystihnutie invariantu originálu, ale zámerne zdôrazňuje niektoré jeho stylistické črty a pridáva mu tak ďalšie estetické informácie. Ide tu o zosilňovanie výrazového účinku prekladu; (...)

3. prekladateľ nivelizuje výrazové vlastnosti originálu, ochudobňuje, zjednodušuje, splošťuje štýl originálu („negatívny posun“);

4. prekladateľ nemá k dispozícii výrazové prostriedky, aby vyjadril výrazové črty originálu, a preto musí siahať za náhradnými prostriedkami. (...) Tento typ prekladateľskej transformácie sa nazýva substitúcia. Jej zvláštnym druhom je tzv. výrazová zámena (inverzia), to znamená výmena miesta výrazových prvkov pri preklade. Eventuality tematických a výrazových zmien v preklade sa dajú dokumentovať takto: výrazové zosilňovanie (...): výrazová typizácia (...), výrazová individualizácia (...); výrazová shoda (...): výrazová zámena (...), výrazová substitúcia (...); výrazové zoslabovanie (...): výrazová nivelizácia (...), výrazová strata (...).“ (Popovič 1975, 123)

Vzhľadom k rozsahu textu nebude možné pokrývať všetky prípady a uviesť všechna prekladateľská riešenia, chci len nastítniť ta najvýraznejší a najvýznamnejší. Samozrejme, že v textu najvíce prevládá preklad, při kterém jsem měla k dispozici výrazové prvky v cílovém jazyce a zachovala jsem tak maximum jak z tematické, tak z jazykové struktury originálu. Tato má snaha byla úspěšná i u idiomatických a metaforických vyjádření, tedy pokud byl převod možný, volila jsem výrazově i významově ekvivalentní prostředky, neužívala jsem substituce. Z výše uvedené typologie (která bude doplněna pohledem Jiřího Levého) se nicméně, v případech, kde nebylo možné aplikovat první strategii, objevovalo zeslabování, ztráta a zesilování výrazu nebo také intenzifikace.

Ačkoli jsou tyto postupy Popovičem kritizovány, je třeba opět zohlednit preklad odborný a umělecký a ještě dále rozlišovat typologii posunů následovně, a to na individuální, konstitutivní a negativní (Popovič 1975, 282). Základem individuálního

posunu je idiolekt překladatele, to že na základě svých znalostí volí jednu variantu a ne jinou. Takových posunů jsem se jistě dopustila, nicméně snažila jsem se vždy hledat různé alternativy, a proto doufám, že tento posun zůstal omezen na minimum. Příklady neuvádím, je dle mého názoru velice obtížné zhodnotit vlastní idiolekt a označit místa, která by jiný překladatel s jinou jazykovou vybaveností překládal odlišně. Co se týče konstitutivního posunu, je to takový, který je nevyhnutelný a daný rozdílností obou jazykových systémů. Upřímně doufám, že všechny konstitutivní posuny, které jsem udělala, přispěly k lepšímu porozumění textu a tím i k lepšímu naplnění referenční funkce textu. Proto také doufám, že jsem se nevědomky nedopustila žádného negativního posunu, který ukazuje na nepochopení originálu nebo jeho podinterpretování. Ačkoli jsem si vědomá případů, kde došlo např. k významové ztrátě a kde je možné o negativním posunu hovořit.

5.1. Výrazové zeslabování

K zeslabování výrazu jsem musela přikročit především na již výše okomentovaných místech, tedy v přímých řečech otců, kde jsem snižovala počet adjektiv, kterými otcové popisovali různé emotivní události, ale také zeslabovala celkovou expresivitu lexika. Další příklady je možné nalézt v kapitole o slovní zásobě, kde jsem popisovala mnohé obraty, které byly do češtiny v původní míře expresivity nebo při zachování původní metafory nepřeložitelné. Na těchto místech bylo opět potřeba výraz zeslabit.

Dalším důvodem pro zeslabování výrazu byla nemožnost najít vhodnou kolokaci v češtině, následující příklady jsou kombinací jak již zmíněných důvodů, tak právě kolokability: *The men **enjoyed and suffered** through events and emotions* (VT 164) → *Všichni tito muži prožívali **někdy s radostí a někdy negativně** tytéž emoce a události* (CT 12). Dále uvádíme spíše příklad nemožnosti najít vhodný český výraz: *Also, his cooking proved a hit.* (VT 165) → *a jeho kuchařské umění všichni oceňovali.* (CT 12). Nebo také zde: *For one, childbirth is one of a father's most profound experiences, almost invariably **electrifying**.* (VT 162) → *Narození dítěte je jedním z nejhlubších zážitků v životech otců, téměř pro všechny bez rozdílu **hluboce emocionálním**.* (CT 10). Toto zeslabení výrazu „electrifying“ zdánlivě hraničí s významovým posunem, i přesto považuji toto řešení za legitimní, a to především proto, že v českém textu by slovní spojení typu „nesmírně vzrušující“ působilo ve spojitosti s porodem nepatříčně.

Výrazové zeslabování se také týkalo větné struktury, a to na místech, kde jsem větu rozdělvala do kratších úseků. To bylo někdy nezbytné především kvůli kondenzovanosti angličtiny, kterou bylo nutné řešit pomocí vložení vedlejších vět místo slovesných výrazů, což následně vedlo k nutnosti větu či souvětí rozdělit do menších celků, např.: *It develops as a couple plan and talk, gets complicated as they try to get pregnant and perhaps fail, deepens in conception and miscarriage, until finally they maintain a pregnancy to term and have a baby.* (VT 167) → *Vše se rozvíjí, zatímco páry plánují a o všem spolu hovoří; když se snaží otěhotnět a někdy se jim to nedaří, přicházejí komplikace. Po početí a při potratu se celá zkušenost prohlubuje až do doby, než se dítě podaří donosit a narodí se.* (CT 14). V tomto konkrétním případě se jedná o výrazové zeslabování především proto, že se ztrácí syntaktický paralelismus a rytmus originálu, neboť nebylo možné najít vhodné kolokace, které by umožnily jeho zachování. Pro ilustraci uvedu ještě jeden příklad: *Today's couple has the power to know now, and the speed of home testing allows little ambiguity with which to assimilate the sometimes new idea of pregnancy into their identities and lives.* (VT 171) → *Dnešní páry mají moc vědět vše hned. Rychlost domácího testování navíc nenechává prostor pro nejistotu, která by párům umožnila postupně se sžít s někdy novou představou těhotenství coby součásti identity a života páru.* (CT 19). Na tomto místě je také vhodné zmínit, že oddělením jedné jednoduché věty z tohoto souvětí vznikl dramatický efekt, který autor na mnoha místech využívá a který nebylo na několika z nich (viz výše) možné zachovat, především vzhledem k přílišné expresivitě a nevhodnosti pro český úzus. Tuto situaci je tedy možné brát jako formu kompenzace (Levý 1998, 71).

5.2. Významová a výrazová ztráta

Oddělit významový a výrazový aspekt některých překladatelských řešení bylo poněkud obtížné. Tam, kde došlo ke ztrátě, se často oba aspekty prolínaly, proto pokud budu hovořit o ztrátě, jedná se zpravidla v různé míře jak o ztrátu významovou, tak o ztrátu výrazovou. V některých případech došlo ke ztrátě většinou na úkor přirozenosti a stylistiky češtiny, nebo proto, že nebylo možné najít vhodný ekvivalent. Ztrátu považuji za negativní posun, nicméně nemám pocit, že by použití tohoto překladatelského postupu mělo za následek pokles kvality textu nebo jeho stylistické úrovně. Pokud už ke ztrátě došlo, snažila jsem se tuto skutečnost kompenzovat na jiných vhodných místech překladu, o čemž budu pojednávat v kapitole o intenzifikaci.

Příklad ztráty: *new home overlooking a rolling golf course* (VT 164) → *dům s výhledem na golfové hřiště* (CT 12), na tomto místě jsem nepovažovala za nezbytné zachovávat význam „rolling“, neboť čeština nemá vhodná adjektiva na popis takovéto skutečnosti, týkající se navíc golfového hřiště. Převod do substantivního tvaru např.: „kopečky“ nebo „vlny“, je stejně nevhodný, navíc se jedná o skutečně marginální informaci, na kterou není potřeba upozorňovat dalším nominálním atributem. Podobná situace nastala i v tomto případě: *In our conversations he was gregarious, extending his hand to shake enthusiastically and retelling his story with charm and detail.* (VT 165) → *Vždy ho bylo všude plno, každému hned na uvítanou vřele podal ruku a stejně energicky přistupoval i k podrobnému vyprávění svého příběhu.* (CT 13). Věta, ve které je toto slovní spojení použito, je sama o sobě poměrně kondenzovaná, její hlavním cílem je vylíčit osobnost jednoho muže, jeho hovornost, přívětivost a značnou životní energii. Problémem byl už samotný překlad věty, rezignovala jsem tedy v rámci zachování přirozenosti češtiny a odborné stylistické roviny na „kouzlo“ příběhu.

K jistým ztrátám také došlo v již výše zmíněných případech, ve kterých bylo nutné zmírnit expresivitu nebo patetičnost autorova vyjadřování oproti českému úzu, nejmarkantnější případ najdeme zde: *as she moves through the portals of birthing.* (VT 163) → *Zkrátka když žena rodí* (CT 11). Významová a výrazová ztráta je tu především na rovině procesuálního významu obratu „move through the portals of birthing“, také tento výraz zahrnuje značnou rituálnost celého aktu a je metaforický. Jakkoli považuji tuto ztrátu za poměrně značnou, nebylo možné najít překladový ekvivalent, který by nepůsobil v jinak neutrálně napsané pasáži nepatřičně a nevyčnival. Ačkoli je čtenář ochuzen o jistou část informace, nepovažuji toto ochuzení za zvláště zásadní.

Ztráta proběhla také na fonetické rovině, konkrétně se nepodařilo zachovat téměř žádnou z autorem použitých aliterací, které jsou v anglosaském vyjadřování velice časté, ale bohužel do češtiny jen obtížně převoditelné. Několik příkladů pro ilustraci: *invariably transfixed and transformed* (VT 209) → *bez výjimky ohromeni a navždy proměnění* (CT 29), *messages and metaphors* (VT 210) → *poselstvími a metaforami* (CT 31).

5.3. Intenzifikace

Intenzifikaci jsem se snažila používat především ke kompenzaci autorova stylu, který byl na několika jiných místech z jazykových nebo stylistických důvodů nivelizován

nebo zploštěn. Snažila jsem se výrazy intenzifikovat jen na místech, kde to bylo v souladu se stylistickou rovinou a lexikem, např.: *The decision (...) ushers in a new series of experiences and emotions for men.* (VT 173) → *Když padne rozhodnutí (...) roztáčí se pro něj kolotoč nových zážitků a emocí.* (CT 21). V dalším případě šlo o stylové zařazení slova „womb“, které je možné v angličtině použít jak medicínsky, tak poeticky, zatímco čeština používá v různých stylových rovinách různé výrazy. Použit v tomto případě překlad „děloha“ by nebylo vhodné, zvolila jsem tedy i vzhledem k tomu, že došlo ke ztrátě metaforického „window“ překlad „lůno“: *window into the womb* (VT 174) → *možnost nahlédnout do lůna* (CT 22).

Tento postup jsem používala i v přímých řečech otců, a to především ke zvýšení autenticity pro české čtenáře. Opět se také jednalo o kompenzaci za zeslabená místa, např.: *„(...) until I see it on paper and I have the order in house, anything can happen.“* (VT 174) → *„(...) dokud to nemám černý na bílým a smlouvu v kapse, může se stát cokoli.“* (CT 22)

5.4. Intelktualizace

Překladatel podle Jiřího Levého interpretuje dílo autora, což ho často vede ke zlogičťování, dokreslování a intelektualizaci textu (Levý 1998, 145). K intelektualizaci v překladu docházelo především z důvodu větší abstraktnosti angličtiny, bylo tedy na některých místech nutné informaci doplnit nebo konkretizovat, a to především proto, aby čtenář nemusel složitě dohledávat, k čemu autor odkazuje, nebo si informace domýšlet. Levý (Levý 1998, 146) tento postup kritizuje, především však proto, že uvažuje o uměleckém překladu a považuje tedy „místa neurčenosti“ za stejně důležitá jako to, co je explicitně řečeno. Vzhledem k tomu, že zde se jedná o odborný resp. populárně naučný text, není mišlím nutné zachovávat všechny autorem nevyřčené informace, neboť taková situace bude jen zřídka důsledkem autorova záměru. Na některých místech bylo také doplnění nezbytné už jen proto, aby byl možný překlad se zachováním původního významu. Pro ilustraci uvedu několik příkladů:

Underlying this differences are several common themes that deserve note. (VT 162) → *Přes tyto rozdíly se v rozhovorech, ve kterých jsem se mužů vyptával na jejich zážitky při porodu, objevilo několik věcí, které byly společné a které si zaslouží zmínku.* (CT 9)

V tomto úryvku jsem kromě doplnění musela ještě převést kondenzovanou strukturu do souřadně spojených vedlejších věty.

(...) but they also identified problems. Many discovered that coaching did not work as they had been taught; some felt guilty about being powerless to stop the pain; others were pushed away by mothers and nurses or ignored by the doctor. (VT 162) → (...) zmiňovali ale také komplikace. Velká část z nich zjistila, že koučink ženy nefunguje tak, jak je učili v předporodních kurzech; někteří se cítili provinile, protože nedokázali svým partnerkám ulevit od bolesti, a pro jiné muže bylo problémem, když je partnerka či zdravotní sestry odstrčily nebo když je doktoři ignorovali. (CT 10) V tomto případě je možné demonstrovat hned několik aspektů. Prvním z nich je odlišná realita českých a amerických předporodních kurzů, cítila jsem tedy potřebu explicitně říct, kde se muži koučinku naučili. Dále jsem použila slovo „problems“ z předchozí věty a zexplicitnila jím vazby v tomto souvětí, abych se vyhnula různým nepřiliš stylisticky obratným variantám. Opět především s ohledem na komfort čtenáře a stylistickou přirozenost češtiny.

Introducing a new member into a relationship – or a new child into a family – creates demands and costs that couples are often cautious about incurring. (VT 167) → Skutečnost, že do vztahu má přijít nový člen anebo do rodiny další dítě, klade na rodiče vysoké nároky a přináší s sebou další životní náklady, takže páry často pečlivě zvažují, zda si mohou založení nebo rozšíření rodiny dovolit. (CT 15) V tomto případě byla některá doplnění důsledkem přílišné kondenzovanosti anglické věty, doplnění u výrazu „demands and costs“ bylo nutné opět z důvodu kolokability se slovesem.

Medical efforts to concieve are complicated and couples seek help from friends and relatives in order to make decisions about options. (VT 169) → Když musí páry využít některý z komplikovaných medicínských postupů, aby mohla žena otěhotnět, hledají při rozhodování o nejvhodnější variantě pomoc u svých přátel a příbuzných. (CT 17) Zde byla doplnění nutná především proto, aby čtenář pochopil, o co se jedná a jaká je situace. Bylo také nutné rozvolnit kondenzovanost původní věty. Doplnění na úrovni „options“ → „nejvhodnější varianta“ bylo výsledkem logické dedukce autora záměru, příčinou byla jednak původní slovesná vazba „make decision about options“ a jednak konkrétní situace páru, ve které se zpravidla hledá možnost nejvhodnější.

It provides the suitable ritual climax, raising fathers and mothers to new heights of involvement and experience. (VT 209) → V tomto momentě se páru dostane náležitého rituálního završení celého procesu a zároveň poprvé prožívají hloubku této zkušenosti a

intenzitu, se kterou jsou do ní vtaženi. (CT 29). Jak jsem uvedla výše, zde bylo nezbytné zmírnit expresivitu autorova vyjadřování a, aby byl čtenář schopen této větě porozumět, bylo nezbytné doplnit některé nejasnosti, např. „v tomto momentě“, a převést „involvement“ do vedlejší věty.

Objevila se i jednodušší doplnění, jejichž nezbytnost byla dána rozdílem jazykových systémů, např.: *previous laboratory methods* (VT 171) → *v minulosti využívaná laboratorní vyšetření* (CT 19), *they feel more distance from the fact* (VT 176) → *na rozdíl od žen (její pozn. překl.) nevnímají tak intenzivně* (CT 19), *Nathan, whose pregnancy* (VT 177) → *Těhotenství Nathanovy ženy* (CT 25), *lovers as procreative partners* (VT 206) → *lidmi, kteří společně dávají život novému dítěti* (CT 26), *extreme living* (VT 209) → *extrémním projevem života* (CT 29).

5.5. AČV

Aktuální členění větné je v angličtině a češtině značně odlišné, zatímco angličtina dává réma na začátek věty, čeština obvykle až na konec, je tedy v mnoha případech žádoucí změnit slovosled věty tak, aby odpovídal tematico-rématické struktuře cílového jazyka. Nekladu si opět žádný nárok na to, abych postihla všechny případy, uvedu pouze několik vybraných pro ilustraci.

The desire to assert control over conception only increases if couples fail to join egg and sperm in the first months of trying. (VT 169) → *Pokud se navíc partnerům nepodaří dosáhnout spojení spermií a vajíčka v prvních několika měsících snažení, jejich touha kontrolovat početí ještě vzroste.* (CT 16)

Even prescription drugs, such as ulcer medicines or the antibiotic erythromycin, can lower sperm counts. (VT 170) → *Počet spermií mohou snižovat dokonce i některé přípravky na předpis, například léky na žaludeční vředy nebo antibiotikum erythromycin.* (CT 18)

Over 80 percent of American couples have ultrasound pictures taken of the fetus, usually in the second trimester. (VT 174) → *Více než 80 % amerických párů si, obvykle během druhého trimestru, nechá vyhotovit obrázek z ultrazvuku.* (CT 22)

5.6. Grafika

V textu došlo k několika grafickým změnám, první z nich bylo sjednocení způsobu, jakým byly oddělovány přístavkové konstrukce, které autor užívá pro krátké připomenutí identity otce, který sdílí jistou zkušenost, např.: *As Kevin (the builder) put it:* (VT 167) → *Jak řekl (...) Kevin, stavař:* (CT 15). Autor používal oddělení různá, závorkou, pomlčkami nebo čárkou, já jsem se rozhodla oddělovat tyto přístavky výhradně čárkami.

Dále jsem se rozhodla v jednom případě včlenit závorkami oddělenou vsuvku do věty a v jednom případě jsem se rozhodla pro postup opačný, v obou případech to bylo především ze stylistických důvodů, k zásadním významovým posunům dle mého názoru nedošlo.

Fathers fall victim to their own (and American society's) grandiosity. (VT 209) → *Stávají se oběti velkolepých představ, jak svých vlastních, tak těch, které vytváří americká společnost.* (CT 30)

He loved to talk about his birthing experiences and it took us three interviews to get beyond the birth of his first child. (VT 165) → *Velice rád hovořil o svých zážitcích z porodů (probrat první nám trvalo tři sezení) a stejnou energii, která se projevovala při našich rozhovorech, věnoval Nicolas i samotnému procesu.* (CT 13) V tomto případě bylo převedení této informace do vsuvky výhodné i z hlediska napojení navazujících vět na celou informaci.

V jednom případě jsem pro zdůraznění výrazu, pro které autor použil kurzívu, použila emfatického zájmena a slovosledu. *But what do men think about their roles in birth?* (VT 205) → *Co si ale o svých úlohách při porodu myslí sami muži?* (CT 25).

6. PŘEKLADATELSKÁ METODA

Vzhledem k tomu, že kniha pochází z amerického prostředí, které se ale až na několik detailů od toho českého příliš neliší, a otcové prožívají při porodu stejné pocity bez ohledu na národnost, zvolila jsem metodu exotizace a nechávám prostředí a kulturu výchozího textu, tak jak je, ačkoli je popisována česky.

K textu jsem přistupovala na základě poznatků získaných v analýze a vždy jsem se snažila mít na paměti především svého čtenáře a referenční funkci textu, jejíž naplnění považuji za hlavní cíl překladu. S ohledem na čtenáře jsem volila překladatelská řešení a přizpůsobovala text českému úzu. Kvůli čtenáři jsem i volila vnitřní vysvětlivky a několikrát doplnění či konkretizace, čímž se mi podařilo překlenout kulturní rozdíly a chybějící presupozice.

Výsledkem mého snažení je, dle mého názoru, srozumitelný a informačně hodnotný text, který splňuje svou hlavní funkci a bude snad mít na čtenáře podobný účinek, jako měl text původní na své původní čtenáře.

7. ZÁVĚR

Cílem práce bylo vytvořit ekvivalentní text, jehož funkce by odpovídala funkci textu výchozího. Tento cíl byl, dle mého názoru, splněn, stejně jako další cíl práce, a sice poskytnout odborný komentář ke specifickým překladu tohoto textu, konkrétním problémům, které se při něm vyskytly, a jejich řešením.

Hlavním problémem byl převod místy příliš expresivního jazyka bez zbytečného patosu a se zachováním patřičné výpovědní hodnoty. Dále samozřejmě problémy pramenící z odlišnosti českého a anglického jazyka (například kondenzovanost angličtiny). Problémy, na které nestačily moje odborné znalosti, mi pomohli vyřešit konzultanti, především Robert russell, M.A., Bc. Dagmar Karbulková a PhDr. Petr Janeček, Ph.D.

Práce byla pro mě přínosná z osobního hlediska, neboť popisovaná problematika je pro mě velice zajímavá, a ačkoli jsem informační hodnotu textu na začátku možná hodnotila jako vyšší než ve skutečnosti je, stále si myslím, že ji původní text má a že se ji v překladu podařilo zachovat. Stejně tak se, dle mého názoru, podařilo zachovat autenticitu mužských reakcí na různé situace týkající se těhotenství a porodu, jejichž informativní hodnota je taktéž značná. Velkým přínosem pro mě byla též práce s odbornými konzultanty.

Z odborného hlediska pro mě byla velkou zkušeností práce s takto rozsáhlým textem a věřím, že ji v budoucnosti využiji. Ačkoli se mi nepodařilo dodržet minimaxovou strategii, celý proces má pro mě neocenitelnou hodnotu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura:

Reed, R. K. *Birthing Fathers: The Transformation of Men in American Rites of Birth*. Rutgers University Press. New Brunswick, 2005. Elektronická verze z <http://www.nkp.cz/>, 1. 11. 2011.

Sekundární literatura:

Kopřiva, P., Kopřivová, T. *Respektovat a být respektován*. Spirála. Kroměříž, 2007.

Liedloffová, J. *Koncept kontinua*. Dharmagaia. Praha, 2007.

Levý, J. *Umění překladu*. Ivo Železný. Praha, 1998.

Odent, M. *Znovuzrozený porod*. Argo. Praha, 1995.

Popovič, A. *Teória umeleckého prekladu*. Tatran. Bratislava, 1975.

Jazykové příručky a slovníky:

Dušková, L. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Academia. Praha, 2006.

Hais K., Hodek B. *Velký anglicko-český slovník I-IV*. Československá akademie věd. Praha, 1991.

Internetové zdroje:

Slovník spisovného jazyka českého, dostupný z <http://sjc>

Merriam-Webster Online, dostupný z <http://merriam-webster>

the Free Dictionary, dostupný online z <http://thefreedictionary>

Cambridge Dictionaries Online, verze „American English“, dostupný online z: <http://dictionary.cambridge.org/>

<http://pribehyproivanu.cz/>

<http://rodina.cz/>

<http://wikipedia.org/>

PŘILOHA: TEXT ORIGINÁLU